ГІЛЕЯ:

філософія постмодерної доби.

Студентський культурологічний часопис.

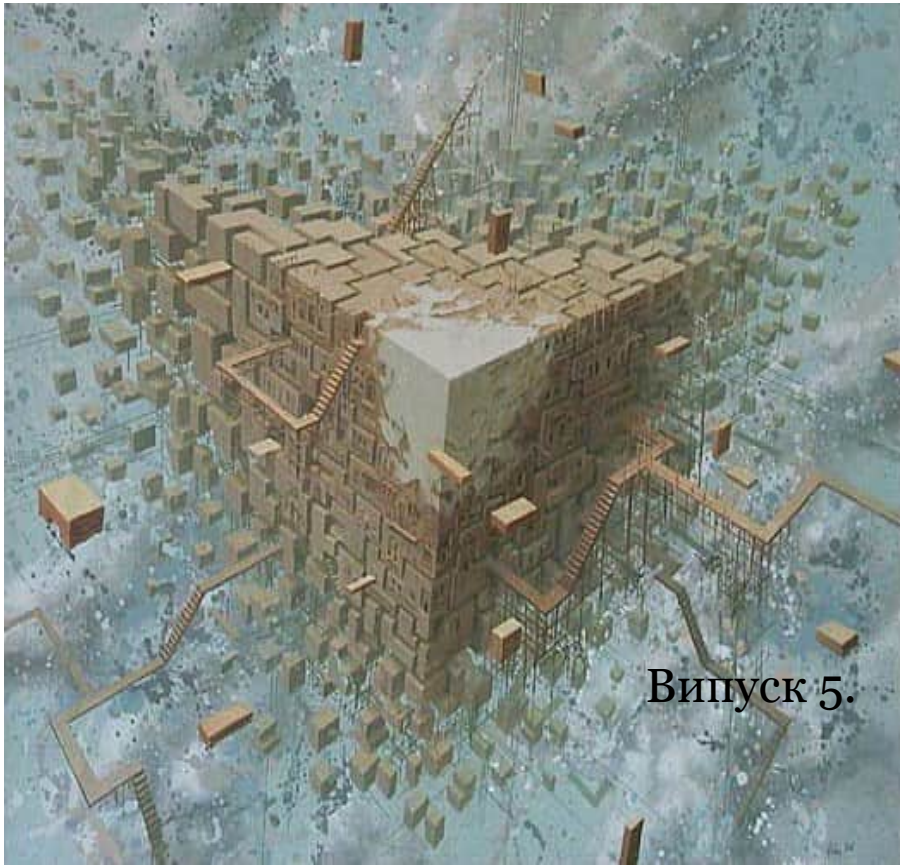

Випуск 5.

Львів 2011

Гілея: філософія постмодерної доби. Студентський культурологічний часопис. Випуск 5. – Львів: Малий видавничий центр філософського факультету ЛНУ імені Івана Франка, 2011. – 102 с.

Редакційна колегія: *проф.Мельник В.П., Дарморіз О.В., Колесник І.М.*
Відповідальний за випуск: Дарморіз О.В.
Науковий редактор: Дарморіз О.В., Колесник І.М.
Літературний редактор*: Колесник І.М.*

Макетування, комп'ютерне верстання:
В оформлені збірника використано ілюстрації Маріуша Олєшкєвіча, Нелі Чіхлякової, Педро Де Кастро, Ренс Інка.
© Львівський національний університет імені Івана Франка, 2011.

ЗМІСТ	
Статті	
Барановська У. Соціальна реклама в сучасному медіапросторі	**5-11**
Ворончихіна А. Сучасна японська екологічна свідомість	12-19
Дах М. Екстраполяція магічних впливів у сучасній духовності України	20-27
Манько Д. Мода і особистість: нав'язування чи оригінальність?	28-38
Малахова О. Знак як елемент міжкультурної взаємодії	39-47
Павлюх М. Український постмодерн: сучасна література і культура	48-55
Удуд М. Жіноча організація "Союз Українок": історія та перспективи (регіональний досвід та кращі практики)	56-62
Аналітика	
Кобрин М. Конкурси краси, як одна з форм масової культури.	64-68
Есеїстика	
Ковальчук Ю. Декорації	70-77
Ковчак В. Феномен смерті як вертання у давніх українців	78-89
Поезія	
Амеліна С. Вірші	91-98
Гаврилів Г. Вірші	99-101

CTATTI

СОЦІАЛЬНА РЕКЛАМА В СУЧАСНОМУ МЕДІАПРОСТОРІ

Барановська Уляна

Відомо, що хороші ідеї потребують значно більше реклами, ніж погані. Можливо, саме тому на сучасному етапі реклама все ширше визначається як один зі значущих компонентів масовокомунікативного простору, що істотно визначає його параметри, перебираючи на себе функції, пов'язані із формуванням не лише споживчих пріоритетів аудиторії, але і її цінностей, світоглядних стереотипів, масової культури. Крім того, сьогодні реклама, як обов'язковий атрибут ринкової економіки, є одним із найвпливовіших засобів донесення інформації до споживача.

Важливим чинником у формуванні реакцій та установок особистості, а також засобом соціалізації сучасної людини є так звана соціальна реклама. Це різновид реклами, що поряд з політичною та комерційною рекламою становить собою вагому з усіх точок зору складову рекламного дискурсу. При цьому виникає необхідність диференціювати соціальну рекламу від різного роду видів і підвидів комерційної й політичної реклами. Чому? Та тому, що соціальна реклама ставить перед собою інші цілі, та інші рекламні функції будуть для неї більш пріоритетними

Традиційно соціальну рекламу визначають як ефективний освітній засіб, що дає змогу мотивувати велику аудиторію. Це інформація з питань здорового способу життя, охорони здоров'я, охорони природи, збереження енергоресурсів, профілактики правопорушень, соціального захисту та безпеки населення, яка не має комерційного характеру і спрямована на дітей, підлітків, молодь, жінок, різні категорії населення.[6, с. 16]

Власне, якщо говорити про наголошувані деякими дослідниками соціальну та ідеологічну функції реклами, то саме реклама соціальна дуже суттєво забезпечує виконання цих функцій. Це зумовлено тим, що вона, по-перше, присвячена суспільно вагомим проблемам (а не частковим, ситуативним, надумано-маніпулятивним проблемам, як комерційна чи політична різновиди реклам), а по-друге, викликає значно більшу довіру реципієнтів і не спричиняє стандартного при рецепції реклами психологічного бар'єру, бо потенційно не передбачає тенденційності установок і навіть опосередкованого комерційного ефекту [5, с.58] . Таким чином, провідна функція соціальної реклами полягає у піднятті й формулюванні соціальних проблем, які значимі для суспільства в цілому і потребують негайного вирішення (пропагування здорового способу життя серед молоді, допомога безпритульним, покращення матеріального достатку пенсіонерів тощо): «Не дивись на роботу за кордоном через рожеві окуляри!», «Розмовляй українською! Досить боятись бути собою!», «Безпечно з ременем безпеки!», «Термін зберігання продуктів не цікавить любителів екстремальних відчуттів».

Цікавим є той фак., що термін «соціальна реклама» використовується лише в країнах СНД, і розуміється як відносно м'який спосіб впливу на девіантну поведінку окремих сегментів суспільства та зміни поведінки цих сегментів на прийнятну для громадськості, а також спосіб впливу на основні, умовно нормальні сегменти, який використовує акти комунікативної маніпуляції для підвищення етики, досягнення згоди цих сегментів з фундаментальним соціальним кодексом і нормами поведінки суспільства в цілому[2, с.45]. В США та Європі на позначення такого типу реклами використовують терміни public service advertising або

public service announcement, що дослівно перекладається як «суспільна служба реклами» або «некомерційна реклама» – non-commercial advertising. Проблематика, що домінує в такому різновиді реклами на світовому рівні є тотожною соціальній рекламі в Україні. Теми впливу на суспільну думку з приводу охорони здоров'я, соціального захисту населення, захисту прав людини, охорони навколишнього середовища, профілактики правопорушень, безпеки населення та інших важливих питань. Основною метою некомерційної реклами є змінити ставлення суспільства до певної проблеми, а в довготривалій перспективі – сформувати нові соціальні цінності .

Некомерційна реклама переважно оплачується громадськими некомерційними інститутами і не має на меті отримання прибутку. Її головна мета – привернути увагу до проблем суспільства.

Таке явище в українському медіа просторі як соціальна реклама є доволі новим. Сам термін був введений лише у 2003 році і внесений до основного Закону України «Про рекламу» від 1996 року (зі змінами, внесеними 1996-2003 років) та Положення «Про соціальну рекламу в системі соціальних служб для молоді України». Виходячи з даних цих нормативно-правових актів «соціальна реклама – це інформація будь-якого виду, розповсюджена в будь-якій формі, спрямована на досягнення суспільно корисних справ, на популяризацію загальнолюдських цінностей і не має на меті отримання прибутку».[6, с. 3]

Крім того, українським законодавством передбачено пільги з податку на рекламу, податку на додаткову вартість чи податку на прибуток, які гарантують спонсорство соціальних проектів. Це з однієї сторони заохочує комерційні організації та фізичні організації займатись меценатством на користь популяризації

соціальної реклами, але не достатньо гнучке податкове законодавство нашої країни регулює дані пільги. Камінь спотикання у самому Законі «Про рекламу», де суперечливо визначено суб'єкти, що мають право на пільгове розповсюдження соціальної реклами. На практиці благодійна організація як зареєстрована структура, не має в Україні жодних додаткових пільг. Для цього їй необхідно отримати статус неприбуткової організації.

Загальні та спеціальні вимоги щодо соціальної реклами в Україні відображені в статтях рекламного кодексу і в Законі «Про рекламу», де наголошується, що соціальна реклама має бути чітко відокремлена від іншої інформації, незалежно від форм чи засобів розповсюдження, таким чином, щоб її можна було ідентифікувати як рекламу.[3]

При виробництві й розповсюдженні соціальної реклами забороняється:

- Вміщувати твердження, які є дискримінаційними за ознаками походження, соціального, майнового стану, расової та національної належності, статі, освіти, мови, ставлення до релігії, роду й характеру занять, місця проживання;
- Продавати відомості або закликати до дій, які можуть спричинити порушення законодавства, завдають чи можуть завдавати шкоди здоров'ю або життю людей та навколишньому природному середовищу, а також спонукають до нехтування засобами безпеки;
- Використовувати або імітувати зображення Державного герба, Державного прапора та звучання Державного гімну України, зображення державних символів інших держав та міжнародних організацій, а також офіційні назви державних

органів України, крім видатків, передбачених законодавством;

- Вміщувати зображення фізичної особи або використовувати її без згоди останньої.[3]

При цьому соціальна реклама не повинна містити посилань на конкретний товар або його виробника, на рекламодавця, на об'єкти права інтелектуальної власності, що належать виробнику товару або рекламодавцю соціальної реклами. Наприклад, псевдосоціалкою можна вважати рекламу реабілітаційних центрів – «Що для тебе наркотики? Для нас – це минуле! Обери правильну відповідь! Реабілітаційний центр алко- та наркозалежних».

У цьому контексті саме соціальною рекламою є реклама «GreenPeace» та інших подібних організацій. Незважаючи на те, що ця некомерційна реклама розміщує свій логотип на носіях соціальної реклами, дана організація не є виробником, а отже, не отримує прибутку від своєї діяльності.

У статті 1 Закону України «Про рекламу» зазначається, що соціальна реклама не може містити в собі пропаганду політичних ідей, поглядів, програмних документів партій, формувати імідж окремих посадових осіб. [3] Натомість, соціальна реклама повинна стати засобом, за допомогою якого держава творить свій образ у свідомості громадян, пропагує національні цінності та стимулює соціально-політичну активність населення країни. Як приклад реалізації таких цілей в Україні є проведення конкурсів «образу» соціальної реклами. Цього року з метою привернення громадськості до соціально-значущих проблем шляхом залучення до створення соціальної реклами широкого кола громадськості міста, підвищення ролі соціальної реклами у вирішення соціальних проблем міста у Мукачеві був проведений конкурс соціальної реклами. Основним

завданням, яке поставили перед собою організатори даного проекту було викликати цікавість, акцентувати увагу молоді та інших верств населення щодо актуальних питань: захист соціально незахищених категорій населення, збереження чистоти та екологія міста, збереження духовних та моральних цінностей, формування патріотизму та толерантного ставлення до соціуму тощо.

В Україні дуже часто можна побачити недбало підготовлену соціальну рекламу, або ж трансляцію її на телебаченні рано-вранці або пізнього вечора. Натомість, треба підвищувати та культивувати соціальну відповідальність бізнесу, проводити так звані круглі столи, брифінги та конференції на цю тему. На думку члена правління Спілки рекламістів України В. Бугрима, розвинена соціальна реклама є одним з важливих факторів інформаційного суспільства, оскільки вона пропагує високу мораль, позитивні цінності й традиції, здоровий спосіб життя, комп'ютерну культуру, дбайливе ставлення до природи, утвердження гармонії людського співжиття.[1, с.48]

Література:

1. Бугрим В. Соціальна реклама в інформаційному суспільстві// Актуальні проблеми міжнародних відносин. – 2004. – №50.

2. Громадська думка: Дослідження. Аналіз. Висновки. Вип. 1. – К.: Держсоцслужба, 2005. – 84 с.

3. Закон України « Про рекламу». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua

4. Курбан О. Соціальна реклама: держзамовлення, ринок маркетингових комунікацій чи сфера громадської відповідальності суспільства?// Дзеркало тижня. – 2007. – №16.

5. Лисиця Н. Реклама в сучасному суспільстві. – Х.: Основа, 1999. – 271с.
6. Положення про соціальну рекламу в системі соціальних служб для молоді України. – К.: Держсоцслужба, 1998. – 16 с.

СУЧАСНА ЯПОНСЬКА ЕКОЛОГІЧНА СВІДОМІСТЬ

Ворончихіна Анастасія

Питання відносин та взаємозв'язку людини з природою турбувало людей ще з давніх часів. В умовах глобалізації та загострення кризи техногенної цивілізації це питання набуває особливої актуальності: виснаження природних ресурсів, забруднення довкілля, що викликано надмірним споживацьким ставленням людини до природи. Питання екологічної свідомості особливо актуальне, оскільки сучасна екологічна ситуація в Україні, як і у всьому світі, є критичною. Головні проблеми – зменшення запасів корисних копалин, зниження родючості ґрунтів, зменшення запасів і забруднення поверхневих та підземних вод, забруднення повітря та зміна його складу тощо. Все це виникло внаслідок нехтування природою, нерозумінням того, як правильно і заощадливо використовувати її ресурси.

З огляду на те, що Японія презентує найбільш яскравий приклад екологічної свідомості, екологічного традиційного світогляду, необхідним є дослідження його фундаментальних засад, які зумовили специфіку та ефективність екологічної стратегії.

При опрацюванні літератури з даної теми, стає зрозумілим, що вона не досліджена як слід. Дослідження суті принципів формування японської системи суспільства, нові підходи до методології дослідження людського середовища розглядає Е. Хамаґуті у своїй статті "Японська модель розбудови суспільства". О. Цикалюк у статті "Японська модель network-суспільства як альтернатива європейським моделям соціального устрою" описує

умови становлення японського суспільства, звернення до природного фактора формування японця як головної складової японського суспільства.

Сучасна екологічна свідомість людини виражається як у її діях по відношенню до природи, так і в способах самовираження людини загалом – таких, як мистецтво. Розглянемо детальніше, як відображається сучасна екологічна свідомість японців через призму мистецтва.

Образотворче мистецтво.

В сучасному світі проблема екології та відносин «людина – природа» займає одну із центральних позицій. Тому не дивно, що в сучасному мистецтві існує велика кількість творів та жанрів, які так чи інакше відображають розвиток цієї проблеми.

Японське сучасне мистецтво не є виключенням: існує цілий ряд художників, скульпторів, режисерів, які небайдужі до природи. Наприклад, національна японська школа мистецтва “Ніхон ґа”, що сформувалась ще в 1960-1980 роках, але активно функціонує і зараз. Її представники часто звертаються до сюжетів, взятих з дикої природи. Найкраще це відобразилось у таких творах, як “Фудзі на ранковій зорі” (М. Йокояма), “Олені” (Д. Окумура), “Снігова зимова гора”, “Літня гора в серпанку”, (С. Яманото), “Холодна гай” (Т. Ісіда), “Бог в душі” (Т. Йокояма) та ін.[1]

З сучасних художників також варто виділити такого талановитого митця, як Каґая. Всі його роботи торкаються природи, в них показана гармонія між людиною та природою. Але окрім тих видів мистецтва, що притаманні всьому світу, в Японії існують і такі,

[1]За матеріалами сайту: http://www.larchik.com.ua/p/japan5.html

що сформувались лише їй. Наприклад, мистецтво ікебани, аніме чи манґи.

Японський сад – (яп. 日本庭園, ніхон тей'ен або яп. 和風庭園, вафу тей'ен) – різновид саду або приватного парку, принципи організації якого були розроблені у Японії протягом 8 – 18 століття.

Японський сад символізує досконалий світ земної природи, а інколи виступає уособленням всесвіту. Характерними елементами його композиції є штучні гори і пагорби, ставки і острови, струмки і водоспади, доріжки і ділянки піску чи гравію, прикрашені камінням незвичайних обрисів. Пейзаж саду формується за допомогою дерев, кущів, бамбуку, трав, квітів і моху, які покликані передавати відчуття змін пір року. На території саду можуть також розміщуватися кам'яні ліхтарі, альтанки чи чайні.

Формування засад японського садівництва відбувалося під впливом еволюції японської архітектури, а також релігійно-філософських уявлень японської знаті. Спершу сад був складовою резиденцій аристократів, але згодом був запозичений буддійськими монастирями і знатними самураями. З 19 століття він набув поширення серед японських простолюдинів, ставши невід'ємною частиною багатьох приватних будинків. У 20 столітті спорудження садів у японському стилі стало популярним серед іноземців.[2]

Зараз японське садівництво так само популярне, навіть власники невеликих будинків зазвичай мають невеликий сад. Трійкою найбільш відомих садів Японії вважаються Кенрокуен (Канадзава, Ісікава), Ґоракуен (Окаяма, Окаяма) і Кайракуен (Міто, Ібаракі).

[2] За матеріалами сайту:
http://www.artprojekt.ru/Civilization/Japan/Garden/Gard2.html

Коли мова заходить про таке вираження любові до природи, що притаманне лише японцям, не варто забувати про такий звичай, як ханамі.

Ханамі (яп. 花見 – милування квітами) – це японська національна традиція милування квітами. Відкриває ханамі цвітіння квітів Уме (японська слива). Перше ханамі відбувається в кінці лютого – на початку березня в префектурі Шідзуока (Атамі, Юґавара). Можна спостерігати цвітіння Уме і в інших районах, але найвідомішим є ханамі в Юґаварі або Одаварі (префектура Канаґава).

Ханамі дуже короткочасне задоволення, триває близько 7-10 днів, а потім пелюстки опадають. Естафету в японської сливи приймає фаворит японських квітів: сакура (японська вишня). По телебаченню вже на початку березня повідомляють терміни цвітіння сакури в кожному окремо взятому районі, у Токіо це зазвичай початок квітня, а також інформують про кількість дерев у кожному з парків. Одне з найвідоміших місць ханамі в Токіо – національний парк Сіндзюкуґен, в якому ростуть 1500 дерев сакури 75 видів. За ним слідує парк Уено, найбільший міський парк Токіо площею в 626 тис. квадратних метрів, у якому ростуть 1100 дерев. Не менш відомий парк Суміда, в якому ростуть близько 400 дерев та під ними встановлена унікальне підсвічування. Є й ханамі інших кольорів: конвалії, соняшнику, гвоздики, тюльпанів. Про час їхнього цвітіння повідомляють спеціальні журнали та передачі на радіо і телебаченні.

Також важливими в сучасній Японії видами мистецтва є манґа та аніме. Для європейського розуміння властиво розглядати манґу як японські комікси, а аніме - як японську мультиплікацію. У

дійсності ці терміни служать для того, щоб якось виділити специфічно японське розуміння цих двох жанрів.

Манґа визнана і як форма образотворчого мистецтва, і як літературне явище. Існує безліч творів різних жанрів та тем: пригоди, романтика, спорт, історія, гумор, наукова фантастика, жахи, еротика та інші, розраховані на різні вікові групи. Зараз, в світлі такої популярності манґи, дуже важливим є існування такої манґи, що розповідає про гармонійне співжиття з природою, розуміння її.

Японська анімація в сучасному світі є ще популярнішою, ніж манґа. Це зумовлено більшою її доступністю, деякі аніме-серіали транслюють по телебаченні в багатьох країнах, і в Україні в тому числі.

Ці два види мистецтва є дуже важливими, оскільки зараз вони надзвичайно популярні. В багатьох аніме та манзі яскраво виражений японський екологічний світогляд.

Яскравим прикладом є **Хаяо Міядзакі** – один з найвідоміших і найбільш шанованих режисерів в історії анімації, як японської, так і світової. Творчість Міядзакі взагалі надзвичайно автобіографічна, його захоплення авіацією і літальними апаратами, турбота про екологію і близькість до природи, синтоїзм, передчуття майбутніх катастроф через ядерні війни, любов до тварин і велика повага до історії і міфології Японії все це знайшло своє відображення в його мультфільмах, але ніхто не розкаже про екологічну філософію Міядзакі краще, ніж, власне, самі його твори. Тому ми зупинимось більш детально саме на них.

Сучасна екологічна ситуація в Японії є критичною. В світлі останніх подій ми можемо бачити, що подолати таку кризу дуже непросто. 11 березня 2011 року на північному сході Японії стався

сильний землетрус (за поточними оцінками, магнітудою від 9,0 до 9,1), який викликав руйнівне цунамі. Японське телебачення показало, як хвиля заввишки до 10 метрів обрушилась на берег в префектурі Фукусіма, несучи автомобілі, судна і будівлі. Це найсильніший землетрус у відомій історії Японії і сьомий, а за іншими оцінками навіть шостий або п'ятий за силою за всю історію сейсмічних спостережень.

Такі події в Японії шокували весь світ, але самі японці, навіть настільки серйозно постраждавши, стійко витримують кризу та шукають шляхів виходу з неї. [3]Їхня любов до природи та гармонійне співжиття як з нею, так і з людьми, виховала в них вміння підтримувати інших у кризових ситуаціях, старатись допомогти людям, які постраждали, і не нашкодити при цьому природі, навіть якщо постраждали люди від неї.

Характерне для японців вираження любові до природи ми можемо спостерігати протягом всієї історії, зокрема на сучасному етапі. Свідченням цьому є чисельні види мистецтва, що демонструють ставлення японців до світу, природи та людства загалом. Це виражається навіть у самому способі життя японців, у тому, що оточує їх і що вони створюють. Навіть в сучасну епоху, коли Японія вважається однією з найбільш технічно та науково розвинутих країн світу, любов до природи і прагнення вберегти її не зникає, а навпаки, набирає нових обертів та розвитку. Це виражається як в класичних видах мистецтва, так і в сучасних. А оскільки навіть ті види мистецтва, які стали популярними лише в останніх століттях, мають ті ж засади що і давнє мистецтво, ми

[3] За матеріалами сайту: http://www.eco-live.com.ua/content/blogs/naslidki-zemletrusu-v-yaponii

можемо спостерігати передачу цих засад, головною з яких є життя в гармонії з природою, нащадкам.

Поруч із тим, що в більшості країн світу лише в минулому столітті осмислили реальну загрозу руйнівного споживацького ставлення до природи, японці завжди дбайливо ставились до неї, намагаючись принести мінімум шкоди. Звісно, їм це не завжди вдається, але, тим не менш, найбільш розвиненим технологічно країнам Заходу варто брати приклад і не відкладати вирішення екологічної проблематики на майбутнє, доки стан буде критичним, а докладати вже зараз зусилля для уникнення катастрофи.

В світлі останніх трагічних подій в Японії, актуальним є звернення уваги на ті складові японської ментальності, які дозволяють успішно долати наслідки різноманітних природних трагедій. Це засвідчує ефективність та життєвість світогляду, який ґрунтується на екофільному сприйнятті навколишнього середовища. Японці подали нам яскравий приклад такого відношення до природи, яке дало їм сил та бажання швидко і з мінімальними збитками вирішувати поточні кризові ситуації, відновлювати не лише втрачені матеріальні здобутки, а і природу, яка також зазнала великих втрат.

Література:

1. Японская школа художников дикой природы [Електронний ресурс] / – Режим доступу: http://www.larchik.com.ua/p/japan5.html (05.04.11.) – Назва з екрану.

2. Японские сады [Електронний ресурс] // Энциклопедия искусства – Режим доступу: http://www.artprojekt.ru/Civilization/Japan/Garden/Gard2.html (05.04.11.) – Назва з екрану.

3. Хаяо Міядзакі – геній японської анімації та затятий поборник екології [Електронний ресурс] // Екологія життя – Режим доступу: http://www.eco-live.com.ua/content/blogs/khayao-m-yadzak-gen-i-yaponsko-mats-ta-zatyatii-pobornik-ekolog (05.04.11.) – Назва з екрану.
4. Cult Line. Новости: Япония сегодня [Електронний ресурс] / – Режим доступу: http://www.cultline.ru/news/news_japan (05.04.11.) – Назва з екрану.
5. Наслідки землетрусу в Японії [Електронний ресурс] // Екологія життя – Режим доступу: http://www.eco-live.com.ua/content/blogs/khayao-m-yadzak-gen-i-yaponsko-mats-ta-zatyatii-pobornik-ekolog (05.04.11.) – Назва з екрану.

ЕКСТРАПОЛЯЦІЯ МАГІЧНИХ ВПЛИВІВ У СУЧАСНІЙ ДУХОВНОСТІ УКРАЇНИ

Дах Мар'яна

Екстраполяція - метод наукового прогнозування, що полягає в поширенні висновків, одержуваних зі спостереження над одною частиною явища на іншу його частину. Поширення висновків, одержаних із спостереження над однією частиною явища, на іншу його частину. Дослідницька техніка розробки пошукового прогнозу базується на принципі екстраполяції в майбутнє (або інтерполяції відсутніх значень) динамічних і на даних, закономірності розвитку яких в минулому відомі.

У сучасній людині парадоксальним чином уживається віра в науково-технічний прогрес з потягом до магії, містики. Ми можемо спостерігати як з'являється багато екстрасенсів, магів, чарівників які прикриваючись християнським вченням, використовують магію. Вона популяризується по телебаченню і інших засобах масової інформації. Ми бачимо ці реклами щодня і з часом це стає для нас звичною справою, до якої можна вдатися при будь-якій потребі. Магія досить близько наблизилась до різних форм життєдіяльності людини, особливо це стосується релігійних практик. Зараз стали досить популярними різні цілителі і знахарі які пропонують вирішити усі ваші негаразди лише за декілька хвилин. Звичайно вони всі прикриваються християнським вченням, молячись перед свічками чи навіть розмовляють з богом, але по суті використовують магічні впливи на людину. Можна назвати багатьох таких "цілителів", які синтезують християнство і магічні практики. Ми розглянемо цей синтез магічних міркувань на прикладі праць

відомої цілительки Гарафіни Маковій, яка позиціонує себе як християнку, але водночас є творцем цілком дивних, далеких від християнства, магічник практик.

Народилась Г. Маковій (Карча) 2 лютого 1949 року в с. Великий Кучурів Сторожинецького району Чернівецької області в сім'ї колгоспників. Закінчила філологічний факультет Чернівецького національного університету ім. Ю.Федьковича. Вчителювала в рідній школі. Разом зі своїми вихованцями посадила парк пам'яті загиблих на війні сельчан, створила в школі музей "Берегиня". Вона дослідила духовне коріння свого села.

Її твори філософсько-морально-естетичного спрямування. Двічі на місяць протягом десяти років видає народознавчу газету "Економічно-благочинний вісник", девізом якої є "відродження праведності і святості на Землі".

Отож, ми можемо прослідити як первісна лікувальна магія екстраполюється у сьогодення завдяки різним порадам і ритуалам Гарафіни Маковій. Особливе значення тут надається воді, насамперед воді з джерела. Вона вважає, що вода вміє запам'ятовувати і зафотографовувати інформацію. І тому, щоб вилікувати хвору людину потрібно дати їй напитися "доброї" води, тобто тої води, яка знаходиться при церкві чи господі, де мешкають щирі душею люди. Вона пише, що криниця - це живильна сила. Тому вона володіє певними магічними властивостями. Тут вона посилається на народні пісні і звичаї мотивуючи це тим, що колись в давнину українська жінка не мала права підійти до криниці у брудній одежі. А щоб прийти до криниці чистою – ранком одягалась у чистеньке, бо про роботі у святошному не могла бути. Набирала води і наповнювала кадубці на цілий день. Знову переодягалась, вже в те, що до роботи. В доказ до цього Гарафіна Маковій наводить

слова народної співанки: “Анім іду до криниці – си вберу у коди (тобто у стрічки), щоб не мала водички в білім тілі шкоди. Анім піду до криниці – си вберу в чоботи, би не мала від водиці на душі – гризоти”. Також у неї відомий і інший метод лікування водою: коли ми читаємо над водою молитви. Молитва – це позитивний заряд, від того вода набирає великого енергетичного позитиву. Тож цією водою можна обливатись, прати у ній підозрілу річ, знімати нею чари, наговори, навроки тощо.

Теж особливою містичною, лікувальною і магічною силою, на думку Гарафіни Маковій, володіє свічка. Вона, для тих які мають психічні розлади пропонує лікування свічками. А сам ритуал виглядає так: “треба взяти батон, встромити туди п'ятнадцять свіч, прочитати молитву за упокій душ предків”. Хворій дитині вона пропонує дихати полум’ям свічки, хрестоподібними розчерками обкурювати хворе місце, або вести за годинниковою стрілкою довкола голови, якщо є безсоння, нервування, переляк. Або читати молитву до святого, за образом котрого трималась свіча. Боліли очі – теплий скапаний віск тулити до повік, а відтак закопувати, де стікає вода.

Отож, як ми бачимо Гарафіна подає нам лікувальну магію лише завуальовуючи її у народні традиції і християнські вчення. І пропонує ці методи як істинно правдиві і християнські.

Первісні елементи промислової магії прослідкується у Маковій в поглядах на землю. Вона стверджує, щоб мати хороший урожай потрібно з любов’ю ставитися до землі, ласкаво з нею розмовляти, молитися за неї. У цьому власне і полягає секрет успішного врожаю, тощо.

Народні повір’я і своєрідні вчення у неї переплітаючись утворюють елементи любовної магії. Наприклад, щоб дівчина

зустріла і провела усе своє життя з одним чоловіком вона повинна заплітати одну косу. А щоб милого по швидше зустріти і щоб хорошим був потрібно було провести певний ритуал. А виглядав він так: на воді, взятій при повному місяці із трьох криниць запарювали листя верби, калини липи, полину і васильку. Молитви над тим настоєм читали по черзі усі: близька і далека родина. Потім омивали тим настоєм голову і витирали подолками своєї сорочки. Пізніше розчісували волосся трьома гребінцями. Гребінці ті були родові і трималися лишень про таку оказію. А далі, від випадку до випадку, загорнені у мамину весільну ширинку, трималися за образами. Таким чином "цілителька" пропонує всім певний обряд, котрий заряджає навколо особи енергію і сприяє успіху у бажаних справах.

Ставлення церкви і священнослужителів до діяльності Гарафіни Маковій однозначне і оцінюється як негативне. Церковні священнослужителі вважають, що вона використовує окультне вчення видаючи його за народні практики. Вона пропонує людині звільнитися від власних гріхів, а також гріхів її роду за допомогою якихось ритуалів, наприклад якщо хтось в дитинстві бив жаб, то в майбутньому на того чекають важкі хвороби, тому щоб оминути лиха потрібно по заході сонця, прийти до ставка, набрати води в склянку і вилити через ліве плече нашіптуючи молитву і т.д. А в християнських догмах догмах немає такого поняття як родовий гріх. Цікаву оцінку вченню Гарафіни Маковій дає в інтерв'ю цієї роботи протосинкл Львівської архиєпархії УГКЦ Отець Орест Фредина. Додаток Б. Він зазначає: "кожна людина відповідає сама за себе, і на страшному суді батьки не відповідатимуть за своїх дітей, а діти не відповідатимуть за батьків". А в Гарафіни усе ж навпаки, вона змішує елементи християнства з язичництвом. Він вважає, що вона

отримує різнорідну інформацію просто з пекла, від її так званого темного «бога». Вона час від часу навіть використовує біблійні цитати, підтасовуючи їх під своє окультне дивовижне вчення. Все знаходиться на могутніх Божих долонях. Не можна надавати сотвореним речам надприродної сили, котрої вони аж ніяк не мають, бо це є гріхом забобону... Пані Гарафіна Маковій має натомість своє розуміння гріха, відмінне від церковного, на жаль... Досить дивовижні отримані “небесні” об’явлення, новаторського проти церковного характеру, стара брехня, бачимо, вирішила нарядитися трохи по-новому, щоб викликати захоплення і заманити до своїх лабет, вважає о.Орест Фредина.

Також церква засуджує такі поняття як карма, енергетичний заряд, наперед визначеність долі. В “цілительки” ж це звичайні, побутові речі які усюди присутні в діяльності християнської людини. Г. Маковій має, отже, магічне сприйняття світу, насамперед церковної дійсності, молитви, помочі святих. Це простежується у багатьох її творах. Вивчає традиції українців, посилається на предків, подає й народознавчі матеріали. Вона стверджує, що має об’явлення від Бога... Видно, що вона з Ним “спілкується” немовби з панібратом, який їй відкриває таємниці людства, гріха і т. д. Те, що Церква віками намагається викорінити з людської свідомості, Гарафіна Маковій відроджує свою “справжню науку Христову”, відкриває нові “одкровення”, будує нове, чи воскрешає старе, поганське вчення.

Вона подає цілий список речей яких повинна дотримуватись людина, деякі з них є просто абсурдними наприклад: неможна використовувати електричної праски. За нею, має бути лише на деревному вугіллі; підлоги в хаті, лінолеуму, паркету, м’яких меблів. Виробів із віскози; орання землі плугом, цим... “металевим

монстром"; щоб у помешканні були поламані відпрацьовані годинники, адже стягують до оселі зло; Тримання в оселі папуги... Це, як випливає з "Намистин" чи з книги "Щоб жив на землі Христос", – море злого вогню. Папуга у клітці – в'язниця на родовій лінії. Того, щоб одягати одяг своїх батьків. Аби... не повторювати їхньої долі. Також у неї досить своєрідними є думки щодо вінчання. Вона вважає, що брати шлюб потрібно для того аби залатати діру родових гріхів і виробити енергетичну кліть, щоб усілякі негаразди минали. Той хто жив у громадянському шлюбі тягнув за собою волово родовідних бід і ніс на голови нащадків великі нещастя. Гортаючи сторінки її публікацій, найперше впадає у вічі неправильний погляд на молитву. У Православ'ї – це звертання до Бога, розмова з Ним, порив душі до Всевишнього, прохання молитовної допомоги до Богородиці й святих. У Гарафіни ж – це підзарядка позитивною енергією, магічним дійством. Коли її одного разу запитали, чи можна щось робити після молитви "на сон", – вона відповіла, що не можна, бо молитва цілком розрядиться. А на запитання, чи можна молитися подумки або пошепки, – відповідь була такою (стиль її письма зберігаємо): "Пошепки – захищає ауру спинного мозгу, стирає знак плохого родового огня... Співати – випихати усе зло з середини – чистка від хвороби нутра: спалювання там чорної енергетики в цілому". У такому ж дусі – поради щодо поклонів, посту тощо.

Досить часто в книгах Маковій використовуються такі чужі для Православ'я поняття, як аура, карма, енергетика, прокляття роду. А разом з ними перейняті хибні поганські думки, що подаються як нове "божественне" вчення про гріх.

Перечитавши критично ряд тих "небесних послань", зрозуміло за Божою ласкою, криється ще одна диявольська пастка.

Це не християнський Бог шле відразу «на молитву» потрібну інформацію, а, швидше, замаскований його противник-дурисвіт, тобто дідько. На основі кількох книг, які, за її словами, сповнені “божественного заряду”, можна нарахувати багато шкідливих єресей, хибних богословських тверджень, просто порівнюючи писанину з офіційним вченням Вселенської Церкви, що є насамперед з установи Господа. Отож, як бачимо, не все так просто як може здаватися. Чарівництво проникає до Церкви, вплітається несправедливо у християнство, що певним чином випливає із творів Гарафіни Маковій. В її працях ми неодноразово можемо знайти елементи язичництва та магії. Гарафіна Маковій, як дізнаємося, є за монотеїзм, царювання Христа, а не за явне язичництво. Проте це не цілком так – бачимо в її лексиці лукавство. Жінка є проти абортів (що похвально), вбивства невинних діточок, є ніби проти магів-екстрасенсів, представників недоброї чи проміжної сили і їхнього методу насилля. Не схвалює і алкоголізму, лихословства, атеїзму (атеїсти не раз критикують також відхилення у вірі, марновірство...) також критикує шкідливу магію. Але це не виправдовує її діяння адже неправдивих ідей у неї ми знаходимо досить багато. Наприклад вона пише “Не розкидайте будь-куди сміття, бо будуть лишаї, гнилі зуби і ясна, бородавки і всяка інша нечисть, що ліпиться до вашої шкіри...”. Звичайно, сміття треба викидати у визначене для цього місце – смітник, проте не треба вдаватися знову до забобонства, а краще поправити своє недбальство, коли щось таке трапилося, і дбати більше про особисту гігієну тіла, здоров’я, щоб не чіплялися якісь захворювання. Легко помітити у неї також елементи очищувальної магії. Отже як ми бачимо Гарафіна Маковій пропонує фальшиві погляди про божественно-священне. Забобони і прикмети використані у її творах є виразом

окультизму. Вона перекручує багато заповідей і християнських догм на свій магічний лад. Її вчення є досить містичними і притягують тих хто схильний вірити в чудо. Цим можна пояснити таке поширення серед народу її творах. Саме такі практики здевальвовують християнське вчення і є виявом популярності магічних традицій в царині сучасної української християнської духовності.

МОДА І ОСОБИСТІСТЬ: НАВ'ЯЗУВАННЯ ЧИ ОРИГІНАЛЬНІСТЬ?

Манько Дзвінка

Як відомо, мода аж до кінця XIX ст. була явищем виключно елітарним і зміни в ній майже не розповсюджувались у широких прошарках суспільства. Натомість, починаючи з XX ст., мода стає надбанням мас, які зацікавлюються змінами в ній все більше і більше. Відповідно, якщо елітарна мода була цілісною і одновекторною за рахунок певного кола споживачів, то мода в XX ст. дробиться, стає поліваріантною. Її завданням виявляється обслуговувати що раз більшу кількість людей, тому спостерігається тенденція до поліфонізації моди і, відповідно до появи в епоху постмодерну феномену молодіжних субкультурних мод, з'являються різні модні тенденції одночасно. Сучасна мода надзвичайно стрімко розвивається у порівнянні з попередніми епохами і поступово проникає в усі сфери культурного життя. Більше того, в постмодерному світі мода отримує надзвичайні можливості – вона здатна регулювати економічне та навіть соціально-політичне життя суспільства і якнайповніше використовує цю здатність.

Мода (від лат. modus – міра, образ, спосіб, правило, норма) в широкому сенсі слова може бути визначена як існуюче в певний період і загальновизнане на даному етапі ставлення людей до внутрішніх та зовнішніх форм культури.

Якщо означити це поняття точніше, то мода – це система культурних образів, яка виявляється через наслідування одними індивідами інших, є способом самовираження особистості, наслідком прагнення людини до вияву смаку, оновлення та збереження приналежності до соціуму і оформлюється як

стандартизована масова поведінка у процесі експериментальної перевірки меж дозволенного.

У цій статті буде розглянуто відношення понять “мода” і “особистість” як взаємодію прагнення останньої до оригінального вираження своєї індивідуальності і нав’язування суспільством певних стереотипів та модних тенденцій.

Як відомо, мода може розглядатись як спосіб наслідування. Г. Зіммель визначав наслідування як психологічну спадщину, привабливість якої полягає насамперед у тому, що подає нам можливість цілеспрямованої й осмисленої діяльності навіть там, де немає нічого особистого і творчого. Наслідування, на думку дослідника, дає індивіду впевненість у тому, що він у своїх діях не самотній [2, С. 266].

В цьому контексті можемо взяти до уваги потребу індивіда ідентифікувати себе з певною групою, класом, станом чи спільнотою людей, а також відокремити таким чином від інших. Мода, як вважав Г. Зіммель, – це продукт поділу класів, подвійна функція якого полягає в тому, щоб внутрішньо поєднати певне коло і разом з тим відокремити його від інших [2, С. 268]. Тобто, в контексті типології “свої-чужі” людина намагається якомога ясніше і точніше виявити свою приналежність до певної групи, використовуючи відповідну символіку – чи то одяг, чи лексику, чи стиль поведінки. Наприклад, молодь часто ідентифікує себе з певною молодіжною субкультурою – як наслідок, молода людина намагається виглядати і поводитись відповідно до вимог і постулатів тієї субкультури з якою себе ідентифікує. Зокрема, панки носять ірокези і пропагують анархію в якості свідомого дотримання певних правил вигідних для всіх, а не як хаос; готи носять чорний одяг, возвеличують природу та ідеалізують смерть; емо схильні до нестримного виявлення своїх

емоцій, захоплення аніме-мультфільмами, внесення яскравих кольорів в зовнішній вигляд; япі будують міф про успішну молоду людину, завжди активну і бездоганну у своєму діловому костюмі тощо.

Таке прагнення людини до соціалізації та ідентифікації себе з певною групою призводить до диктату моди і, більше того, навіть стимулює його. Суспільство, яке приймає індивіда як "свого" натомість нав'язує йому стереотипи, правила і норми поведінки та зовнішнього оформлення його як особи, приналежної власне до цього суспільства. І здійснює це зокрема за допомогою моди, яка стає для людини певною перепусткою в соціум і практично, забирає весь час і простір людського життя. Розповсюдження моди здійснюється за допомогою психологічних механізмів наслідування кращого, на думку споживача моди, представника його соціуму. Властивість моди швидко тиражуватися, як певний стереотип, сприяє маніпулюванню поведінкою і споживанням інших. Тому мода часто виступає своєрідним засобом соціального управління і стабілізації смаків. Більше того, вона, на нашу думку, здатна здійснювати значно більші зміни в суспільному житті, ніж політичні перевороти, революції чи війни, оскільки її вплив є тотальним і відбувається за добровільної згоди на нього суб'єкта моди – людини. При чому, зміни в моді, які провокують зміну суспільства загалом, не мають практично жодного обґрунтування і сприймаються цим суспільством як єдиновірні і такі, що не можуть бути оскаржені. Як зазначав Ж. Бодріяр, "вся чаруюча сила моди – від рішень, які вона виносить, не спираючись ні на що, крім себе самої" [1, С. 180].

Крім того, в контексті тотальності моди Ж. Бодріяр говорив про таке явище як "потяг до моди" – це "щось настільки шалене, що з ним не впоратися ніякій забороні, це бажання скасувати сенс,

зануритися в чисті знаки, в первозданну, безпосередню соціальність" [1, С. 179].

Філософ певним чином обґрунтовував безпричинність моди, моду саму заради себе, як бажання "бути модним" без якоїсь об'єктивної причини, масове прагнення підпадати під певний модний диктат, причому постійно змінюючи його форми. Без цієї зміни мода стане статичним явищем і втратить свою значущість. Але, зважаючи на те, кількість форм моди є обмежена, як обмежена сама людина, яка її споживає, то мода ніколи не є чимось абсолютно новим – вона методично дотримується правила "божевільно-неухильної повторюваності", "грає на повторюваності вже колись відмерлих форм, зберігаючи їх у вигляді знаків в якомусь позачасовому заповіднику". Таким чином, "мода з року в рік з величезною комбінаторною свободою фабрикує "те, що вже було"" [1, С. 10, С. 169].

Тотальний диктат моди часто переростає в її тоталітарність, тобто стає не просто всезагально нав'язуваною, а строго диктованою, як єдиновірне правило, що в жодному разі не підлягає сумніву. В контексті цієї тоталітарності моди, бажання індивіда до соціалізації з її допомогою і постмодерного прагнення до експериментальної перевірки меж дозволеного з'являється таке явище як антиестетична мода. Як вважав Г. Зіммель, модним часто стає настільки потворне і огидне, що здається, ніби мода хоче показати свою владу над індивідом саме в тому, що він готовий взяти з її волі найбільш безглузде. Він писав: "Саме випадковість, з якою вона нав'язує то доцільне, то безглузде, то байдуже, свідчить про її індиферентність до об'єктивних норм життя" [2, С. 268].

Тут власне підтверджується ідея "моди заради моди" – відірваної від життя і реальних вимог та потреб, непрактичної,

нелогічної, часто неестетичної, проте існуючої і навіть такої, що розвивається.

Ж. Бодріяр особливо наголошував на ліквідації цінностей, яка в моді відбувається особливо радикально. Людина не хоче визнавати, що всі сектори її життя опинилися у сфері моди. Дослідник зазначає, що під владою моди праця і дозвілля змінюють своє значення, любов перетворюється на нічим не скуту пансексуальність, час дробиться на переривчасті, взаємонакладні цикли тощо [1, С. 170].

Як зазначав Ж. Бодріяр, мода пов'язана з імморальністю: "вона нічого не знає ні про системи цінностей, ні про критерії судження (добро і зло, прекрасне і потворне, раціональне / ірраціональне) – вона не доходить до них або їх перевершує, а значить, діє як субверсія усякого порядку, включаючи і революційну раціональність" [1, С. 188]. Вона утворює ніби "пекельне підпілля влади: у цьому пеклі всі знаки відносні, і їх відносність доводиться переламувати будь-якій владі, що прагне затвердити свої власні знаки". Саме в такій своїй якості мода сьогодні підхоплюється молоддю – як "опір будь-якому імперативу", опір без будь-якої ідеології, без будь-якої мети [1, С. 188].

Таким чином, людина настільки втратила почуття абсолюту, настільки відкидає будь-яку систему цінностей, дану їй зовні, що сліпо підкоряється моді, не піддаючи жодним сумнівам її естетичність чи правильність. Людина, на нашу думку, дозволяє моді панувати над формуванням своїх смаків і почуттів, а отже, маніпулювати своєю свідомістю, впливати на вибір.

Проблема вибору стає дуже актуальною в наш час. Г. Зіммель розкривав її в контексті наслідування. Він вважає, що наслідуючи, індивід переносить на іншого не тільки вимогу продуктивної енергії,

але й відповідальність за пов'язані з цим дії; таким чином, наслідування звільняє індивіда від мук, пов'язаних з вибором, і дозволяє йому виступати просто як творіння групи [2, С. 266].

Найбільш негативним у цьому страху чи небажанні вибирати є те, що людина погоджується на будь-що з того, що їй пропонується суспільством. Вона приймає будь-які, нехай навіть антиестетичні модні норми, бо за інших умов їй доведеться вибирати. А можливість вибору людина апріорно відкидає, оскільки боїться відповідальності за його наслідки. Парадоксальність ситуації полягає в тому, що людина з одного боку вимагає демократії і свободи вибору, а з іншого прагне тоталітаризму в моді, щоб цього вибору не робити.

Із прагнення диктаторства в моді, на нашу думку, випливає ще одна соціальна фобія людини – страх відрізнятись. Особливо це проявляється у людей з низькою самооцінкою, людей, які не мають успіху в кар'єрі чи особистому житті, нестійкі внутрішньо особистості, які втім прагнуть проявити своє "Я" за допомогою моди. Вони настільки детально наслідують моду, що будь-яке відхилення від модної норми вважається неприпустимим. Це в першу чергу спричинене страхом бути не "як всі", відповідно перейти зі стану "свої" в стан "чужих", а також страхом відповідальності за свої смаки, якщо вони не співпадають зі смаками суспільства.

Сліпе підкорення загальним нормам в усьому зовнішньому, згідно із Г. Зіммелем, свідомо служить людині бажаним засобом зберегти свої почуття і свій смак лише для самої себе, оскільки вона не хоче зробити їх відкритими і доступними іншим. Тому деякі люди вдаються до "нівелюючого маскування", яке надає мода, із побоювання "видати особливістю свого зовнішнього вигляду особливість своєї найглибшої внутрішньої сутності" [2, С. 282].

Бажання індивіда належати до певної групи і якнайточніше виражати цю свою приналежність часто зумовлює викривлення ідентичності, оскільки при виборі нової моди людина стикається з необхідністю ідентифікації себе з новим образом. Як вважає Г.М. Куц, така насильна зміна може призводити до криз ідентичності [4, С. 14].

Дослідивши питання нав'язування модних стереотипів і тенденцій, ми дійшли висновку, що людина намагається наслідувати моду, уникати вибору і бути "такою, як всі". Проте часто помічаємо, що окремі особистості прагнуть вирізнитись. При чому, одні роблять це в руслі моди, інші поза нею, а ще інші синтезують модні елементи з немодними чи антимодними. Отже, насамперед розглянемо мотиви, які спонукають людину не наслідувати моду, а шукати щось оригінальне.

Першим таким мотивом може бути виклик суспільству, вияв непокори. Так виникають всі субкультури. Щоправда, згодом вони стають також модою, але при виникненні мають за мету саме суперечити цій загальній моді. Наприклад, субкультура хіпі зароджувалась як антивоєнний екофільний християнський рух, який за допомогою оригінального в контексті поствоєнного суспільства зовнішнього вигляду, світогляду та поведінки виявляв свій протест проти культури насильства і тоталітаризму, домінантної на той час. Згодом, коли цей рух поширився в суспільстві, мода використала його елементи, частково змінила їхню суть і породила культуру хіпі вже як модне явище, для якого характерна свобода, навіть свавілля думок, сексуальна розв'язаність, політична й соціальна індиферентність тощо.

Іншим мотивом вважаємо за доцільне виділити прагнення до самовираження. На думку М. Кілошенко, питання самовираження

особистості за посередництвом моди завжди актуальне, оскільки є "принциповим не лише для вияснення способів проявлення свого "Я", але й розкриває одну із важливих умов адекватного і гармонійного розвитку особистості" [3, С. 95].

В цьому контексті питання полягає лише в тому, наскільки особистість здатна на експеримент заради оригінальності. В залежності від того, наскільки людина сильно прагне виразити свою індивідуальність і неповторність, вона буде виокремлювати, синтезувати елементи моди, експериментувати з поєднуванням непоєднуваного тощо. В цьому випадку мода вже не диктує, а пропонує, реально залишаючи право вибору людині, яка на нього зважилась.

Таким чином бачимо, що мода – суперечливе явище, як суперечливе і ставлення до нього. За словами М. Кілошенко, з одного боку, людина покірно дотримується моди, щоб не бути відірваною від свого соціального та культурного середовища, а з іншого – протистоїть їй, щоб зберегти свою індивідуальність [3, С. 15].

Г. Зіммель вважав, що мода, хоч і є наслідуванням певного зразка, чим задовольняє потребу окремої людини в соціальній опорі, проте в такій же мірі вона задовольняє "потребу у відмінності, тенденцію до диференціації, до зміни, до виділення із загальної маси" [2, С. 267].

Надзвичайно цікавим є спосіб вираження людиною своєї індивідуальності та оригінальності. На нашу думку, таких способів є три: це самовираження в руслі моди; через антимодне або немодне і еклектизм в індивідуальній моді. Спробуємо розглянути їх по черзі.

Спосіб оригінального самовираження в руслі моди полягає в тому, щоб бути неординарним не виходячи за межі модного.

Насамперед це виражається в гіперболізації модних елементів, шокуючому оточуючих вигляді, що саме по собі привертає увагу, а отже є нестандартним, екстравагантним. Оригінальність мислення і багата уява дозволяють, на думку М. Кілошенко, креативним натурам засобами одягу створювати неповторні індивідуальні образи. У модному одязі цих людей, як правило, виявляє себе гармонійне поєднання почуття гумору і прихильності до високих естетичних цінностей [3, С. 98]. Дослідниця вважає, що власне розвинене самолюбство дозволяє уникнути неадекватності у прогресі наслідування моди, знайти індивідуальне обличчя, домогтися за допомогою модного одягу не тільки зовнішньої привабливості, але і привести її у відповідність з внутрішнім світом (запитами, цінностями).

Моді вдається втримати оригінальність, за Г. Зіммелем, завдяки зміні змістів, яка надає моді сьогоднішнього дня індивідуальний відбиток, який вирізняє її від моди вчорашнього і завтрашнього дня [2, С. 267].

В контексті прагнення до непокори і протиріччя суспільству і пануючим нормам появляється спосіб самовираження через антимоду – як приклад, можемо знову ж таки звернутись до явища молодіжних субкультур, проте конкретно у стадії свого зародження – коли вони за своєю суттю ще є протестними. Адже надалі це явище стає модою, про що згадувалось у попередньому розділі.

Проте анти- або немодне може бути вираженням індивідуальності не лише як протесту проти домінантної модної ідеології. Г. Зіммель вказував, що “у цілих колах великого суспільства може стати модою бути немодним – це як одне з вражаючих соціальних переплетень, в якому потяг до індивідуальної відмінності, по-перше, задовольняється просто

інверсією соціального наслідування, а по-друге, засновує свою силу на підтримці всередині вузького кола однодумців" [2, С. 277].

Що ж до третього виділеного нами способу оригінального самовираження людини – еклектизму в моді, то тут можемо говорити про поєднання модних елементів з антимодними, немодними, традиційними (етномотивами), яке ґрунтується на індивідуальному почутті краси та естетичному смаку людини. Іноді, при недостатньому відчутті міри, такий еклектизм може перерости в кітч. Фактично, в цьому способі вираження неординарності створюється власна мода згідно смаків і уподобань особистості незалежно від норм і тенденцій, диктованих модою загальною.

Таким чином, дослідження особистісного начала в моді виявляє дві абсолютно протилежні форми: мода як диктатор і мода як пропозиція до індивідуального самовираження. Перша з'являється через прагнення людини до ідентифікації себе з певною групою, спільнотою, класом, суспільством і відповідно використання нею символіки, нав'язаної модою. Остання ж є диктатором індиферентним до системи цінностей, практичних потреб споживача і тому може проявлятись в антиестетичній формі. Крім того, людина не хоче робити вибір, тому приймає будь-які форми моди, щоб уникнути відповідальності, що сприяє розвитку антиестетичної моди і боїться відрізнятись, тому дозволяє моді нав'язувати свої закони, що зумовлює викривлення ідентичності й може призводити до її кризи.

Форма моди як пропозиції до індивідуального самовираження виникає внаслідок прагнення людини до оригінальності, яке може бути спричинене бажанням протестувати проти загальновизнаних суспільних норм або з метою самовираження творчої особистості. Ми розглянули три способи

вираження нею своєї неординарності: в руслі моди методом гіперболізації, що виражається в екстравагантності; через анти-моду чи навмисну немодність; а також за допомогою еклектичного поєднання різних елементів і фактично створення індивідуальної неординарної моди.

Отож, мода – це одна з багатьох форм життя, яка поєднує в собі тенденцію до соціального вирівнювання і тенденцію до індивідуальної відмінності, при чому при втраті однієї з них втрачається суть і актуальність моди як такої.

Література:

1. *Бодрийяр Ж.* Символический обмен и смерть / Жан Бордрийяр, [перев. и вступ. статья Зенкин С. Н.]. – М. : Добросвет, 2000. – 387 с.

2. *Зиммель Г.* Избранное / Георг Зиммель, [пер. с нем.]. – в 2 томах. – Т. 2: Созерцание жизни. – М. , 1996. – 607 с.

3. *Килошенко М.И.* Психология моды: теоретический и прикладной аспекты / *М. Килошенко*. – СПб. : СПГУТ, 2001. – 192 с.

4. *Куц Г.М.* Феномен моди: онтологічний статус і філософсько-антропологічні засади: автореф. дис. ... канд. філос. наук. – Харків, 2003. – 21 с.

ЗНАК ЯК ЕЛЕМЕНТ МІЖКУЛЬТУРНОЇ ВЗАЄМОДІЇ

Малахова Ольга

Знаки розкривають особливості тої чи іншої культури, тому їх знання є важливим при комунікації. Поняття "знак" стало об'єктом досліджень багатьох вчених саме в XX ст. В цей час було розроблено основні принципи семіотики – науки, яка досліджує властивості знаків та знакових систем в людському суспільстві; тобто теоретичне пояснення знака. Своєю чергою, в семіотиці існують два підходи до розуміння сутності знаку: логіко-філософський, започаткований Ч. Пірсом та лінгвістично-комунікаційний – Ф. де Соссюром.

Знак – предмет (явище, дія), що виступає в якості носія інформації про інші предмети і використовується для її отримання, зберігання, опрацювання та передачі. Сукупність знаків утворює знакову систему. Знаковою системою називають безліч знаків, що відрізняються між собою хоча б за однією ознакою, разом з набором правил використання цих знаків при передачі інформації.

Знання теорії знаків є важливим для успішної взаємодії культур. Комунікація – процес обміну думками, ідеями, зв'язок між індивідами, основою якого є взаєморозуміння. К. Ясперс підкреслює, що в комунікації відображається внутрішня сутність людини [9].

Комунікативний простір включає різні види комунікації. Це пов'язано, перш за все з тим, що в різних ситуаціях люди ведуть себе по-різному. Таким чином, можна виділити різні види комунікації. Зокрема, функціональний підхід виділяє наступні види комунікації: міжетнічна, ділова, соціальна, міжнародна, міжособова, масова,

міжкультурна та ін. З усіх зазначених видів комунікації для нас є важливою насамперед міжкультурна комунікація. Це пов'язано, насамперед, з процесом глобалізації, характерного для сьогодення, що розмиває кордони між країнами, зокрема й у культурній сфері. Сучасні засоби комунікації, а особливо мережа Інтернет, сприяють створенню тісних зв'язків між культурами. Туризм, торгівля, наукове співробітництво тощо закріпили процес комунікації. Незважаючи на діалогічні стосунки різних культур, виникає ряд проблем, пов'язаних безпосередньо з специфікою, самобутністю культур різних народів. Процес глобалізації веде до уніфікації культур, що породжує прагнення культур зберегти власні культурні цінності. За таких обставин важливого значення набуває міжкультурна комунікація.

Поняття "міжкультурної комунікації" ввійшло у науковий дискурс у другій половині XX ст. У 1954 р. була опублікована книга Е. Холла і Д. Трагера "Культура як комунікація: модель і аналіз", в якій автори запропонували для широкого використання сам термін "міжкультурна комунікація". А в 1959 р. в своїй роботі "The Silent Language" ("Німа мова"), Е. Холл розкрив основні положення та ідеї міжкультурної комунікації, а також показав тісний зв'язок між культурою і комунікацією.

Поняття "міжкультурна комунікація", не зважаючи на широке використання, не має чіткого визначення. Це пов'язано з широким спектром його застосування, дане явище вивчають такі галузі як культурологія, психологія, лінгвістика.

Ф. Бацевич розглядає міжкультурну комунікацію у двох значеннях: широкому і вузькому. У вузькому значенні слова міжкультурна комунікація – це процес спілкування (вербального і невербального) людей (груп людей), які належать до різних

національних лінгвокультурних спільнот, як правило, послуговуються різними ідіоетнічними мовами, мають різну комунікативну компетенцію, яка може стати причиною комунікативних невдач або культурного шоку в спілкуванні. Міжкультурна комунікація характеризується тим, що її учасники у випадках прямого контакту використовують мовний код і стратегії спілкування, які відрізняються від тих, котрими вони користуються у спілкуванні всередині однієї культури. Одним із найважливіших чинників міжкультурної комунікації є усвідомлення взаємної "культурної чужинності" її учасників. Міжкультурну комунікацію також можна визначити як особливий тип культури, який характеризується взаємодією національних (етнічних) культур, етнокультурною компетенцією особистостей, толерантністю, прагненням до міжнаціональної згоди у всіх сферах спілкування. У широкому значенні слова міжкультурна комунікація – це увесь спектр можливих типів спілкування, який відбувається понад межами можливих соціальних груп (дискурсивних систем), починаючи від груп, представники яких є носіями різних культур, до комунікації між чоловіками і жінками або колегами різного віку тощо [2].

Залежно від стилів, прийомів спілкування можна виділити три види міжкультурної комунікації: вербальну, невербальну та паравербальну. В процесі комунікації вербальні компоненти відіграють провідну роль, адже вони є основними носіями значень повідомлень. Вербальними компонентами є засоби мовного коду – слова, словосполучення, речення, за допомогою яких передається інформація. Кожному слову або звуку в процесі комунікації надається спеціальне, тільки йому властиве значення. Для носіїв цієї мови це значення є загальноприйнятим і допомагає їм розуміти

один одного. Проте, при комунікації носіїв різних мов виникають ситуації мовної невідповідності.

Вербальна комунікація – мовне спілкування, що виражається в обміні думками, інформацією, емоційними переживаннями співрозмовників. Вербальна комунікація може проходити в формі діалогу або монологу. Діалог – форма спілкування, що складається з активного обміну висловлюваннями двох взаємодіючих сторін.

Стосовно невербальних компонентів, то вони також відіграють не менш важливу роль при взаємодії людей. Ефективність комунікації залежить не тільки від того, наскільки зрозумілі співрозмовнику слова, а й від уміння правильно інтерпретувати візуальну інформацію. Невербальна комунікація – це сукупність немовних засобів, символів і знаків, які служать для створення та передавання повідомлень.

До головних актів вербальної комунікації можна віднести діалог, який складається з промовляння та слухання. Діалог (гр. dialogos — бесіда двох осіб) — форма спілкування, якій притаманний обмін повідомленнями щонайменше двох осіб, які перебувають у безпосередньому зв'язку [2].

Поняття "діалогу культур" отримало широкого поширення у філософському дискурсі XX ст. Діалог культур – різновид міжкультурної взаємодії, що передбачає активний обмін змістом культур при збереженні ними своєї самобутності.

Діалог є суперечливим процесом, викликом для кожної з культур, яка вступає в режим діалогу. З одного боку, діалог культур передбачає єдність між культурами. Він не просто зводиться до взаємної терпимості, контактів, пізнання, а передбачає таке співіснування культур, коли їх об'єднує спільна кінцева життєва ціль, а самі культури доповнюють один одного, не можуть існувати

одне без одного. Діалог культур передбачає спільність основоположень, які мають об'єднувати єдині моральні норми, ненасильницький ідеал існування. З іншого боку, діалог культур виникає з їх відмінностей. Якісні відмінності культур є як основою, так результатом діалогу, адже він не відкриває ці відмінності, а розкриває. Необхідність з'ясування природи цих розбіжностей формує нове знання як про свою та чужу культуру. Кожна культура має свою основу ("національний епос", "святе місце" і т.д.), свої поведінкові зразки, норми, але не зважаючи на спирається на якусь іншу культуру. Іншим важливим моментом є те, що культури завжди протиставляються одна одній через ставлення "ми" і "вони", за допомогою чого кожна з них розкриває свої особливості. При діалозі слід керуватися не власними культурними нормами, а нормами чужої культури. Варто враховувати правила ввічливості, табу, інтонацію, паузи, вибір тем для спілкування [4].

Однією з найважливіших знакових систем, яка відіграє основою комунікації, є мова. Культура містить в собі інформацію, яка накопичується та транслюється за допомогою знакових систем. Знакові системи створені людиною, перш за все, задля передачі інформації. Знакова система складається з набору знаків, відносин між ними, правил їх комбінування та функціонування. Мова виступає тією знаковою системою, яка створена для спілкування. Мова визначається як система знаків, між якими існують взаємовідносини, що регулюються правилами утворення та перетворення [8, С. 124-126].

Мова – це знакова система, яка служить засобом вираження думок, засобом спілкування між людьми, засобом передачі думок, інформації від людини до людини, від покоління до покоління.

Своєрідність мови як знакової системи полягає в тому, що мова виникає природним шляхом, розвивається і вдосконалюється. Тож мова має динамічний характер. Мова, на відміну від інших знакових систем, є універсальним засобом спілкування, вона здатна маніфестувати будь-яку ділянку людського досвіду. Усі інші знакові системи в генетичному плані вторинні стосовно мови і мають обмежені виражальні можливості й обмежену сферу застосування. Крім цього, мова є поліфункціональною знаковою системою. Їй притаманні комунікативна, репрезентативна, метамовна, прагматична функції. Мова передає як і інформацію про факти, так і ставлення мовця до повідомлення.

Отже, мова виконує ряд функцій, основними з яких є комунікативна та мислетворча. Комунікативна функція (від лат. communication – спілкування) полягає в тому, що мова існує задля спілкування, яке є основою життя в суспільстві. Мислетворча функція, в свою чергу, передбачає формування думки. Інші функції мови є похідними. З комунікативною пов'язані такі функції як: фактична (встановлення контактів); репрезентативна (позначення речей); емотивна (вираження почуттів); експресивна (функція самовираження, створення образу мовця); прагматична (функція, яка розкриває ставлення мовця до висловленого); естетична (вираження естетичного смаку); метамовна (використання мови для опису іншої мови – спеціальної наукової мови (метамова фізики, хімії, тощо)). Із мисле творчою пов'язані: когнітивна функція (пізнавальна); акумулятивна (від лат. accumulation - нагромадження). Мислячи за допомогою мови, людина пізнає світ та нагромаджує знання про нього.

Мова є невід'ємною умовою включення людини в соціум, адже вона є засобом спілкування та мислення. Мова є засобом

пізнання світу, збереження та передачі інформації. Мовою культури виступають ті засоби, знаки, форми, символи, тексти, що дозволяють людям вступати в комунікативні зв'язки один з одним, орієнтуватися в просторі культури. Мови культури мають вигляд складних систем, які людство організувало для визначення уявлень, подій, що виникають протягом життя. Мова культури фіксує та визначає не тільки окремі об'єкти, але їх стан, відносини, в які ці об'єкти вступають, їх зв'язки, процеси та дії. Мови можуть фіксувати почуття, емоції, вчинки людей і т.д. Мови культури дають можливість людині об'єднувати постійно змінні елементи навколишньої дійсності у відносно стійкі, що пов’язано із знаковою основою мови.

Мова є дзеркалом культури, в якому відбивається як і реальний, навколишній світ людини, так і менталітет народу, його національний характер, традиції, звичаї, мораль, система норм і цінностей, картина світу. За допомогою мови культура передається з покоління в покоління. Таким чином, мова виступає носієм культури. Мова виконує роль інструменту культури, який формує особистість людини. мова – це знак приналежності до соціуму.

Філософи розрізнюють три сфери вивчення мови, до яких вони й схиляються в залежності від своїх наукових переваг: синтаксис, семантика, прагматика. Даний поділ на мови започаткований американським філософом Ч. Моррісом при створенні семіотики як загальної науки про знакові системи. Синтаксис вивчає відношення знаків між собою, семантика – відношення знака з означуваним, прагматика – відношення знака з його інтерпретатором. Синтаксис – це дослідження правил, які описують сформоване речення. Семантика є дослідженням значень слів і речень, вона прагне пояснити, що є так званим “значущим

виразом", тобто таким, що має якесь значення. Прагматика є дослідженням того, що роблять з мовою ті, хто нею користується, оскільки вони часто не просто говорять, а, мовно опосередковуючись, щось обіцяють, когось звинувачують або ображають, перед кимось вибачаються тощо [6].

Дискусійним є питання, що саме в мові слід вважати знаком. Згідно з унілатеральною теорією, знак має тільки план вираження, він завжди пов'язаний із значенням, незважаючи на те, що саме значення до нього не входить. Дана теорія представлена такими іменами, як Р. Карнап, А. Вєтров, А. Лосев, З. Попова та ін. Такі ж вчені як Ф. де Соссюр, Л. Абрамян, В. Звегінцев та інші розглядають знак як сукупність плану вираження і плану змісту. Вони представляють білатеральну теорія знаку.

Важливим поняттям мови як знакової системи є "мовний знак" – це одиниця мови, тобто букви, які складаються як із звукових знаків (фонем), так і з відповідних їм графічних знаків. З мовних знаків будуються слова, які об'єднуються в речення. Головна його функція полягає в тому, що він служить засобом спілкування. Мовні знаки можна поділити на інтенціональні та неінтенціональні. Інтенціональний мовний знак не просто слугує засобом спілкування, його людина виробляє спеціально, з метою повідомити певну інформацію іншій людині. Неінтенціональний мовний знак є простим засобом спілкування, не містить розуміння. Це, наприклад, знаки мови тварин. Проте, людина використовує неінтерціональні знаки, зокрема сліди злочинця, який не мав на меті щось повідомити, вони залишені ненавмисно.

Таким чином, мова є знаковою системою, яка є основним засобом комунікації. Під час діалогу важливим є знання знаків, що створює гармонійну атмосферу та не приводить до конфліктів.

Література:

1. Балабанов П.И., Григорьянц Т.А. Язык в мире культуры / Балабанов П.И., Григорьянц Т.А. http://www.rae.ru
2. Бацевич Ф.С. Словник термінів міжкультурної комунікації / Ф.С. Бацевич [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://terminy-mizhkult-komunikacii.wikidot.com/slovnyk
3. Ветров А.А. Семиотика и ее основные проблемы / А.А. Ветров [Електронний ресурс]. – М.: Изд-во полит. литер., 1968 – Режим доступу: http://lib.vvsu.ru/books
4. Гусейнов А.А. Диалог культур: возможности и пределы / А.А. Гусейнов [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.lych.ru/online/index.php
5. Кость С.П. Міжкультурна комунікація як вияв соціальної взаємодії [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com
6. Моррис Ч. Основания теории знаков / Ч. Моррис // Семиотика. Сб. переводов. Под ред. Ю. С. Степанова. – М.: Радуга, 1982. – С. 37 – 87
7. Соломоник А. Позитивная семиотика (о знаках, знаковых системах и семиотической деятельности) / А. Соломоник. – Минск: МЕТ, 2004. – 191 с.
8. Тер-Минасова С. Язык и межкультурная коммуникация / С. Тер-Минасова [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Linguist
9. Ясперс К. Комунікація/ Ясперс Карл // Ситниченко Л. Першоджерела комунікативної філософії. – К.: Либідь, 1996. – С. 132 – 148.

УКРАЇНСЬКИЙ ПОСТМОДЕРН: СУЧАСНА ЛІТЕРАТУРА І КУЛЬТУРА

Павлюх Марія

Стаття присвячена проблемі української еліти та її ставленні до постмодерну. Українські інтелектуали – співці постмодерну дедалі менше дбають про національну справу. Їхні публіцистичні виступи, попри інтелектуальну оснащеність ковзають на поверхні "зриваючи вершки сьогодення", але не заглиблюються в проблеми, не шукають альтернативних шляхів вирішення... Можна спостерігати поділ інтелектуалів на вітчизняних і модерних, чи постмодерністів – інтелектуалів. У сучасній українській літературі чітко простежуються дві манери писання: реалістична і постмодерністська. І цей поділ дав поштовх до поділу письменників-інтелектуалів. Одні, тобто старше покоління (Загребельний, Шевчук, Павличко) наслідують реалістично-традиційні тенденції нашої літератури, об'єднуючи навколо себе митців "Спілки письменників України", інші, тобто представники Гарвардської школи та їх послідомники (Андрухович, Забужко) гуртуються у постмодерні страти (Бу-Ба-Бу) або гуртуються навколо видавництв, журналів: "Критика", "Четвер". Постмодерні страти пропагують масову культуру – таке собі естетичне чтиво на широкий загал.

Постмодерн як загальна світова тенденція у світовому мистецтві, постмодернізм як нова манера писання у літературі проглядається в текстах українських інтелектуалів. Свого часу Оксана Пахльовська назвала український постмодернізм

клонуванням без правил: “Теоретичні суперечки про постмодернізм на українських теренах об’єднує одна спільна риса: постмодернізм трактується як певна і неуникна закономірність української культури – частина культури європейської, як підсвідомий культ епігонства” [5, С. 156]. Сучасних інтелектуалів: О. Забужко, Ю. Андруховича, В. Неборака широко рекламують у Європі, де їх твори сприймаються на “ура”, натоміть інша частина української еліти знаходить свого читача у нас. І такі терміни як “постмодерн”, “дискурс” стають дедалі популярними.

Український постмодерн своєму існуванню завдячує патріарху першого постмодерного страту Бу-Ба-Бу Юрію Андруховичу, за висловленням якого про постмодерн сьогодні не говорить лише ледачий. Тобто постмодерні віяння в українській культурі стають модними.

“Універсальним синонімом до великого числа наукових термінів і виступив постмодернізм – термін без певної дефініції взагалі і без жодної репутації в Україні, зокрема... Ситуація ускладнена тим, що деякі люди дійсно виходили за межі масової наукової культури, дезоорганізовуючи, таким чином, цю і так досить аморфну масу. В даному разі ми говоримо про книгу Соломії Павличко “Дискурс модернізму” в українській літературі, котру внаслідок її грунтовності й стилістичної доступності неможливо оглянути тим, хто має справу з літературою минулого століття. Ця праця, яка поставила більше запитань, ніж дала готових відповідей, зробила слово «дискурс» так само популярним як слово “постмодерн” – відтак і всі похідні слова та поняття – васали. Як наслідок “дискурс” і “постмодерн” стали символами, словами-паразитами наукового і побутового мовлення науковців України,

термінами, вік яких заледве менший віку нашої держави" [3, С. 171-172].

Сьогодні спостерігаємо протистояння реалізму та постмодерну. Реалізм у літературі тісно переплітається з національним, постмодернізм губиться у палітрі асоціацій, образів, подій, думок та ілюзій. Співці української постмодерності, представники Гарвардської школи працюють у дусі ідей їх духовного наставника гарвардського професора Григорія Грабовича. Орієнталістика Гарвардської школи спирається на прозахідні віяння і загальнопопулярні мотиви: фемінізм, сленги, соціальні маргіналії. Однією особливістю постмодерних текстів є розмитість та нечіткість, постійні хитання, постійні протиставлення, розмитість національного.

З появою постмодерну "з'явилася і своєрідна графоманія порожнього інтелектуалізму, яку постачають люди ерудовані, котрі все знають, розуміють, перечитали і Фуко, і Барта, і Дельоза...", "... Цій літературі штучних спецефектів, безвідповідальної гри, літературі без душі і духу, але з великими претензіями, відповідає і певний тип критики, який можна охарактеризувати таким чином. Це критика, якою вона не повинна бути. Але якою вона має бути?" [2, С. 179].

Постмодерн дав поштовх презентації своїх творчі постмодерним митцям. "Постмодерний" інтелектуал постійно стоїть перед вибором, що писати (що переважатиме у його текстах), бо чіткої стратегії чи напрямку немає. Це тип інтелектуала розгубленого, інтелектуала непостійного, інтелектуала "між".

Ми не можемо недооцінювати потенціал постмодерністів, їх ерудицію, але єдине, що можна стверджувати: це те, що у них нема "ґрунту" – основи від якої відштовхується інтелектуал, ідеї, якій

жертовно служитиме. Окрім того, багато з них чітко розмежовують поняття “інтелектуал” та “інтелігент”. “Інтелігент у нашій ситуації – фігура замовчування, сфера оминання в лексиці та мисленні. Це звісно, не означає, що серед нас немає інтелігентів, однак це свідчить, що зникла інтелігенція, умовою існування якої є постійні сумніви у підставах і постійне нагадування щодо власного існування. Інтелігенти живуть, а інтелігенція померла” [4, С. 26]. Певна річ, що поняття відрізняються. Інтелектуал поняття ширше, а інтелігент – це стан душі. Не кожен інтелектуал інтелігент та навпаки. Ось оцю, другу тезу, яку сповідують постмодерністи можна піддати сумніву. Дійсно, на Заході поняття інтелігент мало заміну поняттю інтелектуал – людини розумової праці, якщо вузько. Сьогодні ці поняття можуть бути доповненнями, але так чи інакше вони розходяться у своїй соціально-національній місії. Постмодерністи (постмодерна еліта) вважають, що інтелігенція не повинна жертовно служити народу, тобто позбавляють її першопризначення, того, заради чого вона виникла та існує. “Интеллигентская доктрина “служения народу” не предпологала никаких обязанностей у народа и не ставила силу никаких воспитательных задач” [8, С. 147]. Тобто інтелігенція працювала на альтруїститичних засадах, засадах жертовності, самопосвяти. Іван Франко вважав, що інтелігент, якого народ викохав, виростив має перед ним, народом, святий обов’язок служіння.

Постмодерн створив ще один поділ. Цього разу розчленовано його – інтелектуала на інтелектуала-фахівця та інтелектуала-універсалія. Так, На Заході вже такий поділ відбувся давно, але він чужий нашій дійсності. Як на мене, цей поділ штучний, сліпе епігонство, адже інтелектуал уже універсальний.

Але чого наша постмодерна еліта не оминає, так це розмов про цинізм українських інтелектуалів. І має тут рацію. “Взяв гору тип інтелектуалів, якого б я назвав “інтелектуали-циніки”, бо сфера їх переконань сформувала особливий ринок символічного виробництва обміну. Ця особливість полягає у створенні невіри, апатії та загального цинізму... Мета цинічних інтелектуалів – орієнтування на прибуток, а їхній метод – “забруднення ідеалів, нищення підстав для суспільного консенсусу” [4, С. 27] – пише М. Мінаков.

Цинізм як явище складне і цікаве. Спочатку як течія, він виник ще у Давній Греції і мав діогенове обличчя “бочки”. Згодом можемо спостерігати, що цинізм переходить з епохи в епоху і нагадує циклічне явище. Кожна епоха має своє відродження, середньовіччя та занепад. Але цинізм завжди там, де глибокі розчарування. Він не руйнує ідеали чи авторитети, але часто гостро піддає їх сумніву. Зараз спостерігаємо пік цинізму. Молоді інтелектуали розчарувались, відродження 90-их не принесло із собою бажаних результатів. І багато цинізму простежується у текстах постмодерніств, які, порівнюючи себе з європейськими, знаходять прихисток в наслідуванні. Маємо справу з постмодерною культурою. “Постмодерна культура природно існує в умовах постіндустріального або, в іншій термінології, інформаційного суспільства. Взаємовплив та взаємоінтегрованість цих двох феноменів досить значна. Тому зустрічаємо певні труднощі при аналізі явища сучасної культури” [1, С. 164].

Почнемо з елітарної культури. Вона за своєю природою є інтернаціональною або наднаціональною. Це вже вказує на те, що вона ніколи не мала національних ознак... На основі масової культури можуть формуватися інтернаціональні субкультури,

наприклад, культура гіппі та растафарі. Такі субкультури не є загрозою для традиційної культури, але для сучасної культури вони небезпечні, бо є безнаціональними (не мають яскраво виражених національних ознак) [6, С. 158].

Зрештою, з автором можна посперечатися щодо елітарної та масової культур. Елітарна культура у сучасних постмодерних нетрях стає інтернаціональною, тобто без національного стрижня. Але і постмодерна манера писання сучасних мистецьких чи літературних творів стає масовою культурою. Таке собі переплетення – заперечення, характерне постмодерній свідомості.

Дослід Д. Андреєв наголошує: "Постмодерністське відчуття абсолютно не терпить будь-якого насильства над самим собою..." [7, С. 186]. І звідси цей необмежений плюралізм цинізму, плюралізм, який ще більше чинить насилля на читача. Це постмодерне світовідчуття, це постмодерна свідомість, якій характерні розмитість, не чіткість створюють ефект парадоксу, що чітко простежується у постмодерністів.

Український варіант постмодерну спрямований перш за все на руйнування колоніальних концептів у соцієтальній психіці та кліше традиційних практик письма. Тому почасти абсолютизуються вторинні принципи постмодернізму – епатажність та формально-стилістична гра. Ігровий принцип композиційного рівня тексту та ідейно-концептуального розгортання психосоціальних чи рольових моделей всесвіту виглядає досить штучним й не створює враження семантичної багаторівневості й глибини... Істотною рисою цієї групи митців є просування на Захід, лобіювання та позиціонування свого тексту в рамках діалогу, який є лише віддзеркаленням самого себе [7, С. 183]. Цей ігровий принцип простежується і у публіцистичних виступах постмодерністів. І це не може не бентежити. Постмодерна

еліта сповідує ідею просування на Захід, але поміж тим не бачить національну культуру як основу інтеграції. Серед авторитетів постмодерної еліти європейські вчені, європейські філософи, мислителі, але серед того довгого списку не числиться жоден співвітчизник. Певна річ, у нашої нації не було таких можливостей саморозвитку як і європейських, але серед українців є ті, хто за своїм інтелектом не поступається інтелектуалам світового масштабу. Цих імен не знаходимо серед плеяди авторитетів постмодерністів. Окрім того, постмодерністи часто називають Сартра, Фуко та інших інтелектуалів філософами, що звертались до проблем духовності. Не знаю наскільки ключова постать Сартра як людини була духовною, але співцем духовності атеїст Сартр не був. Нічого не маю проти Сартра, бо не можна заперечити його значення у філософії, але це свідоме перекручування. І знову наштовхуємося на запитання: чи це "гра заради гри", "заперечення заради заперечення" – традиційні прийоми постмодерністів чи маніпуляція. Бо такий стан речей спотворює історико-світоглядну дійсність, традиційну для постмодерністів: епатажність, невизначеність. Подекуди це принижує національну гідність.

Постмодерна література внесла багато нового. Сприймаємо її витончені форми, сюжети, але не сприймаємо її ідейно, бо нема національного, патріотичного стержнів. І тому українські інтелектуали загубилися у постмодерних нетрях. Класичним прикладом, може бути Микола Рябчук. Постмодерн та українська еліта – це проблема вибору. Зрештою нашій інтелектуальній еліті довелось багато пережити. Спочатку виживання у радянському вакуумі, потім впливи "американізації", глобалізації і зрештою, постмодерн. Усі ці чинники конкурували із традиціями. Дедалі більше інтелектуалів піддається постмодерним віянням, адже

постмодерн привабливий. Тут інтелектуал може експериментувати зі всім, натякати. Постмодерн, наче велика павутина, що охоплює свідомість наших інтелектуалів. Постмодерн стирає грані між серйозністю та грою, інтерналізує. І тому маємо постмодерну еліту та універсальних інтелектуалів – дві різні точки зору, два світогляди. Від того почерпає та потерпає національна культура. Яким буде сценарій розвитку нашої культури в епосі постмодерну, яка буде роль відведена постмодерній еліті побачимо згодом. Наразі маємо постмодерну еліту.

Література:

1. *Бохняк В.* Деструкція культури. Український варіант / *Бохняк В.* // Молода нація: Альманах. – 2004. – №4.
2. *Даренська Т.* Літературна критика як наукотворення: досвід 90-х / Даренська Т. // Молода нація. – 2004. – №4.
3. *Леонтович М.* Постмодерн і доля національних культур: українська територія / *Леонтович М.* // Молода нація. – 2004. – №4.
4. *Мінаков М.* Українська інтелектуальна докса: спроба діагнозу / Мінаков М. // Критика. – 2004. – Ч.1–2.
5. *Павлюх М.* Постмодерн і доля національних культур / Павлюх М. // Молода нація: Альманах. – 2004. – №4.
6. *Пилипенко В.* Вплив глобалізації на національну культуру / Пилипенко В. // Молода нація: Альманах. – 2004. – №4.
7. *Сапіга Т.* Мотив всесвітнього потопу в українській постмодерній прозі / Сапіга Т. // Молода нація: Альманах. – 2004. – №4.

8. *Струве И.* Интеллигенции и революция / Струве И. // Вехи: интеллигенция в России (1909-1910). – К. , 1990. – 147 с.

ЖІНОЧА ОРГАНІЗАЦІЯ “СОЮЗ УКРАЇНОК”: ІСТОРІЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ (РЕГІОНАЛЬНИЙ ДОСВІД ТА КРАЩІ ПРАКТИКИ)

Удуд Марія

Участь українських жінок у суспільному і громадському житті наприкінці XIX ст. виявлялась незначною, що було спровоковано відсутністю доступу до освіти. Та всупереч фактам жінки етнічної України, та зокрема галицькі жінки, піклувались про збереження народних традицій, відстояли своє право на самоідентифікацію. Це були передумови виникнення жіночої організації, яка об’єднала жінок у прагненні розвинути громадянську активність жінок.

Метою даної статті є дослідження розвитку жіночих організацій та виділення особливостей впливу жіночого руху «Союз Українок» на суспільно-політичне і соціально-економічне життті. Проблема становища жінок та жіночого руху не є новою, проте залишається актуальною як для самих жінок, так і для всього суспільства. Сьогодні дуже важливо говорити про відродження жіночого руху в Україні.

Жіночі організації – складова частина жіночого руху і на етапі становлення держави розкриття діяльності організації полягає в тому, що активність неурядових об’єднань сприяє удосконаленню законодавства та правових механізмів, забезпечує поліпшення становища жінок, утверджує гендерну рівність в суспільстві.

До проблеми дослідження гендерної та феміністичної проблематики звертаються Наталі Лавриненко у праці “Женщина: самореализация в семье и обществе (гендерный аспект)”, Людмила

Смоляр “Дослідження жіночого руху”, дисертаційна робота Георгізової Іванни Леонідівни та ряд статей у журналістських джерелах преси.

Розвиток громадської ініціативи в Україні, що бурхливо розпочався з проголошенням незалежності, активізував відродження жіночого руху, виявом чого стало заснування вже на початку 90-х років таких всеукраїнських організацій, як: Організація солдатських матерів України, “Союз Українок”, “Жіноча громада” та ін.

Жіночі організації складають приблизно 4% від усіх зареєстрованих в Україні громадських організацій. Причому, ця тенденція зберігається впродовж кількох наступних років.

Перший Всеукраїнський з’їзд жіночих організацій, що відбувся в лютому 1994 р., ствердив факт існування українського жіночого руху як сукупності жіночих організацій і прагнення їх до взаємодії розглядати будь-яку соціальну проблему з точки зору жінок, їхніх інтересів. Жіночі організації своїми акціями та ініціативами підтверджують прихильність загальноцивілізаційним цінностям і через участь в роботі міжнародних конференцій, форумів, реалізацію міжнародних програм та проектів, співпрацю з міжнародними організаціями, фондами, переконують світову громадськість, що Україна не є національно ізольоване суспільство.

Якщо повернутися до перед-історії заснування жіночих організацій, то в Галичині найбільшою жіночою організацією був Союз Українок, перетворений з Жіночої Громади 1917 р. У першій половині 1920-их рр. праця Союзу українок була спрямована на відновлення діяльності з воєнної руїни, згодом на приєднання жінок-селянок до Союзу українок та поглиблення змісту праці. Було організовано ряд курсів, у програми яких входило ознайомлення із

засадами Союзу Українок, ведення дитячих садків, вивчення хатнього і городнього господарства, основ гігієни.

Виявом сили українського жіночого руху став перший жіночий Конгрес у Станіславові, організований 1934 року з ініціативи Союзу Українок. Участь у ньому взяли представниці жіночих організацій з усіх українських земель поза УРСР та з еміграції, які підкреслили своє прагнення до єдності українок. Ініціатива до створення загальноукраїнського об'єднання жіночих організацій у Світовому Союзі Українок з центром у Львові стала наслідком цього конгресу.

Організовувалися жінки й за політичним чи світоглядно-релігійним принципом. В 1938 році на місці закритого польською владою Союзу Українок було засновано політичну організацію "Дружина Княгині Ольги".

На національно-культурних позиціях будував свою діяльність "Союз Українок", що відновив роботу з кінця 80-х років у західних областях, а згодом і на всій території України. Проблеми поліпшення становища жінок "Союз Українок" пов'язуються з національним відродженням, з творенням національної самостійної держави та громадянського суспільства. В умовах бездержавності реальна рівноправність між жінками та чоловіками, на думку організації, неможлива. Основною метою організації було спрямування творчих сил українського жіноцтва на відродження та утвердження в суспільстві історичних святинь, ідеалів та духовної культури українського народу. Статут "Союзу Українок", прийнятий на Всеукраїнському установчому з'їзді у грудні 1991 року, визначив організацію як благодійну та громадсько-просвітницьку.

У 1993 році у Львові відкрилася бібліотека "Союзу Українок", де були представлені книжки та документи з питань українського

жіночого руху. Широкого розголосу набули науково-практичні конференції "Союзу Українок" – "Жінка у боротьбі за волю України" (Львів, грудень 1990 рік); "Жінка і демократія" (Київ, липень 1993 рік); "Жінки України: історія, сучасність та погляд у майбутнє" (Дніпропетровськ, листопад 1995 рік).

"Союз Українок" підтримує зв'язки з представницями українських товариств у Вірменії, Естонії, Росії, Якутії. 5 жовтня 1992 року організація "Союз Українок" була прийнята до Міжнародного Альянсу Жіночих Організацій.

Відповідно до статуту, "Союз Українок" проводить благочинні акції, опікується дитячі заклади, літніх людей та інвалідів, та для проведення такої діяльності у більшості філій організації було створено секції соціальної допомоги. У Болехові на Івано-Франківщині діє "школа шляхетної українки".

Надаючи перевагу культурній та просвітницькій діяльності, "Союз Українок" брав участь у вирішенні політичних питань. Від "Союзу Українок" було представлено шість кандидатів у депутати Верховної Ради України. Напередодні виборів 1998 року "Союз Українок" знову підтвердив свою національно-демократичну прихильність, об'єднавшись у передвиборчий блок на чолі з Народним Рухом України.

Щодо видавничої діяльності "Союзу Українок", то впродовж історії розвитку організації ця діяльність була незначною. Крім інструкцій, календарів, рефератів Головної Управи та кількох брошур, "Союз Українок" видавав журнали: двотижневик "Жінка" і популярний журнал для селянок "Українка". Членство організації широко користувалося також журналом "Жіноча Доля" та ін.

Союз українок своєю працею виховував новий тип української громадянки, а тим самим зміцнював і поглиблював українську свідомість й український стан посідання.

Для порівняння візьмемо жіночі товариства Союз Українок Америки (СУА), яке постало 1925 року з метою плекання української свідомості, організації освіти і виховної праці, участі в жіночому русі та допомоги рідному краєві. Ділянками їх праці були суспільна опіка, переселення вдів з дітьми з Західної Європи до США, опіка над школами українознавства та над самітними жінками похилого віку, стипендії, виховна діяльність.

Союз Українок Канади постав 1926 року на базі місцевого Товариства ім.О.Кобилянської з метою гуртувати православних українок, зберегти і піднести їх національну свідомість, допомагати рідному краєві тощо.

Жіночий рух за результатами загальнонаціонального опитування громадської думки, проведеного Центром інновацій та розвитку у липні 1999 року, залишається малознаним і недооціненим з боку суспільства. Лише 4,5% з 1700 респондентів (53% з яких були жінки) оцінили діяльність жіночих організацій в регіонах як активну (для порівняння: значно помітнішою є діяльність дитячо-юнацьких організації (11,8%), спілок захисту прав споживачів (10,4%), національно-культурних об'єднань (8,5%), допомоги дітям-сиротам (8,2%). Та й необхідність жіночих організацій посіла лише 11 місце серед інших напрямків діяльності громадських організацій.

Серед актуальних питань сучасної ситуації жіночих організацій дедалі більшу увагу останнім часом привертає до себе проблема є недостатня поінформованість суспільства про жіночий рух в Україні. Діяльність жіночих організацій знаходиться поза

зоною інтересу і уваги засобів масової інформації. Серед інших причин – брак організаційного досвіду роботи, відсутність необхідних управлінських навичок.

Однією з найсерйозніших проблем жіночого руху взагалі є подолання заангажованості українського суспільства на звичні стереотипи, традиційні забобони, за якими ігнорується особистісне життя жінки-людини, а соціальна роль її зводиться тільки до обслуговування чоловічої частини населення та родини.

Отож, важливим на сьогодні є самоосмислення жіночими організаціями свого місця в українському соціумі та об'єктивної оцінки тих проблем, які стають на заваді цьому рухові. Сьогодні в Україні вже нараховується понад 700 жіночих організацій (34 мають статус міжнародних і всеукраїнських), які впливають на вдосконалення законодавства та механізмів щодо поліпшення становища жінок, прагнуть суспільного визнання організованого жіночого руху як важливого державотворчого чинника.

Література:

1. *Георгізова І.Л.* Жіночі організації України в громадсько-політичному житті суспільства наприкінці XX - на початку XXI ст. : Дис... канд. наук: 23.00.02 - 2008.

2. Енциклопедія українознавства (у 10 томах) / Головний редактор Володимир Кубійович. — Париж, Нью-Йорк: Молоде Життя, 1954—1989.

3. *Маланчук-Рибак О.* Жіночий рух на західноукраїнських землях (кінець XIX – 30-і роки XX століття) // В кн.: Жіночі студії в Україні: Жінка в історії та сьогодні. Монографія / За заг. ред. Л.О. Смоляр. – Одеса, 1999. – С. 110-130.

4. *Оленська О.* «Союз українок» / http://party.civicua.org/women/zhruh.htm#_Toc507843199

5. *Смоляр Л.О.* Минуле заради майбутнього. Жіночий рух Наддніпрянської України другої половини XIX – поч. XX: сторінки історії. – Одеса, 1998. – 408 с.

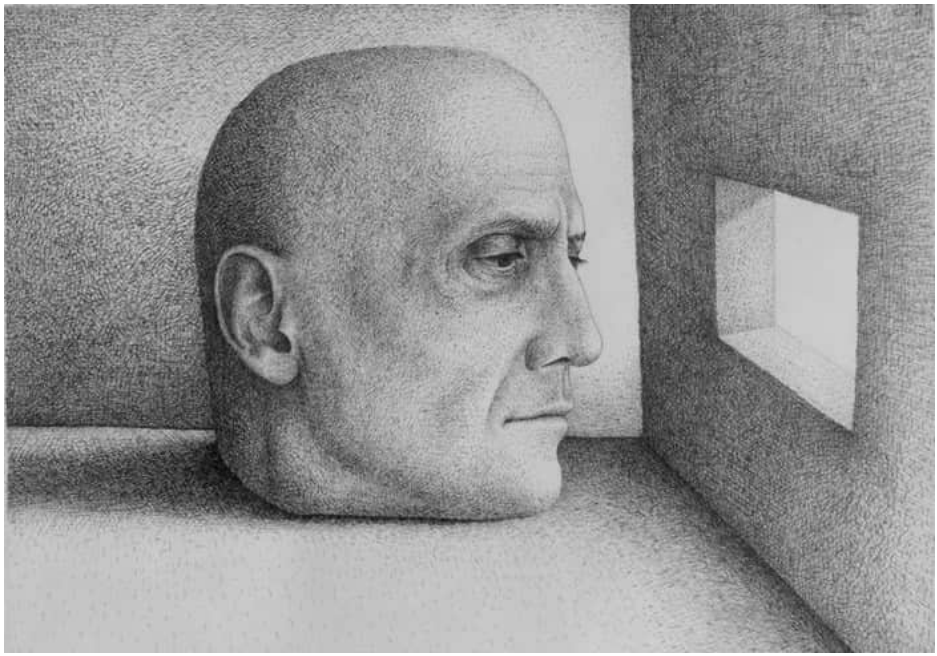

КОНКУРСИ КРАСИ ЯК ОДНА З ФОРМ МАСОВОЇ КУЛЬТУРИ

Кобрин Михайло

Щоб почати розглядати і обдумувати поняття конкурсів краси, як форми масової культури коротенько даймо визначення поняттю “конкурс краси”. Отже, на сайті “Вікіпедії – вільної енциклопедії” знаходимо наступне визначення: “конкурс краси – шоу в якому беруть участь професійні моделі або просто красиві дівчата. Захід завершується вибором найгарнішої конкурсантки і нагородженням призами. 19 вересня 1888 році в бельгійському місті Спа відбувся перший конкурс краси. 21 з 350 кандидаток досягли фіналу де виключно чоловіче журі “оглядало” їх за зачиненими дверима. Переможцем стала 18-літня Bertha Soucaret з Гваделупи; вона отримала приз у розмірі 5000 франків”.

Звичайно, поняття першого конкурсу краси є дещо відносним, бо можна говорити, що подібні заходи, де вибирали найкрасивішу дівчину мають більш давнішу історію. Але коли ми говоримо про конкурси краси, в нашому сучасному уявленні як певне сформоване, організоване шоу, в якому добровільно беруть участь дівчата, котрі фактично займаються професійно модельної діяльністю тощо, то можна за початковий відлік брати 1888 рік і вже згаданий вище конкурс у Бельгії.

Зі цієї вже дуже коротенької інформації можна зробити певні цікаві висновки, а саме, що конкурси краси мають досить багату історію і, найголовніше, коли ми говоримо про масову культуру, її зародження, поширення осмислення як певного феномену, певного культурного явища тощо, то ми говоримо про ХХ століття, навіть про середину ХХ століття, (для прикладу стаття Макса Хархмаєра

“Мистецтво і масова культура”), а конкурси краси зароджуються і набирають свого поширення вже наприкінці XIX століття. Отже цікаво, що є конкурси краси, як одна з форм масової культури, для масової культури: це певний фундамент масової культури? Чи можливо конкурси краси були в своєму зародку більш елітарними і потім з плином часу вже стали більш масовими і увійшли до масової культури? Звичайно однозначно важко відповісти на ці запитання. Можна погодитися, що звичайно, такі винаходи науково-технічного прогресу як телебачення, Інтернет, реклама, тощо зробили свій внесок в те, щоб конкурси краси стали більш масовими і напевно в зародку вони мали менші масштаби і менше число глядачів та людей, які були до них причетні. Але все ж таки важко не погодитися з думкою, що конкурси краси стали одним із зародків, ядром масової культури, бо звичайно вона з чогось починалася і на щось опиралася.

Щодо потреби і доцільності конкурсів краси, і мого ставлення щодо них, то звичайно не можна однозначно сказати, що вони є негативним чи позитивним явищем. Як на мене, то конкурси краси мають більше негативних моментів ніж позитивних. Бо по своїй суті вони вводять в певну оману суспільство, вони вішають певні ярлики, певні стандарти, краси і не краси і виходить потім, що дівчина яка не підпадає під стандарт 90/60/90 – не може бути красивою, бо вона має надто пишні форми і доходить до того, що потім дівчата страждають страшною психологічною хворобою анорексією, яка має дуже важні наслідки для організму, а в крайніх випадках навіть призводить до смерті. З їхньою стандартизацією картини Рубенса взагалі треба заборонити, як страшний невідповідник нормам і страшенний несмак. До речі, коли сучасним дівчатам-підліткам показати картини Пітера Пауля Рубенса на яких маестро

зображував жінок, найбільш ймовірною буде репліка “ой, які грубі тітоньки” і це результат впливу масової культури через конкурси краси на естетичні погляди людей. Найгірше, що ці погляди дуже “сумнівної” якості. Звичайно ми можемо говорити про той чи інший естетичний ідеал тої чи іншої епохи, але чи наша сучасність вже має той ідеал який пропагують конкурси краси? На це запитання можливо дадуть відповідь в майбутньому, але мені не хочеться щоб краса взагалі і зокрема жіноча краса була оцінена конкурсами краси і особисто мені ця норма 90/60/90, яка склалась певними кутюр’є, з специфічними, деколи навіть принизливими, поглядами на жінку, не подобається і я знаю досить багато людей яким цей ідеал також не дуже до вподоби, але звичайно це суб’єктивний погляд мій і моїх друзів, який має право на існування і який суперечить більшості.

Якщо говорити навіть про поняття краси, то і тут є дуже багато запитань: Чи можуть конкурси краси належно оцінити красу? Чи ми можемо вимірювати красу тільки зовнішнім виглядом? Чи можна створити універсальну формулу краси? Звичайно коли ми говоримо про конкурси краси, які широко показують по телебаченню, то ми найперше говоримо, про зовнішню красу, красу жіночого тіла, але чи головне в жінці її зовнішній вигляд? Він в певній мірі має велике значення, для самих жінок і для чоловіків, які захоплюються жіночою красою і справедливо називають жінок прекрасною і напевно кращою частиною людства. Але, незважаючи на досить потужне значення зовнішності, на мою думку, потрібно розвивати, старатися пізнати, бачити і цінувати насамперед внутрішню, духовну красу людини; пропагувати людям і особливо молоді розвиток і культивування духовних і розумових здібностей. Звичайно організатори конкурсів краси певним чином зрозуміли цей недолік акцентування на тілесності і придумали такий елемент

конкурсу, як запитання до учасниць, на які вони мають відповісти продемонструвавши розумові здібності, логіку.... Але в більшості варіантів ці питання занадто прості, оскільки конкурсантки мають заготовлені відповіді. Запитання на зразок: чого бракує сучасному світу? І конкурсантка усміхнувшись білосніжною усмішкою “на всі 32” відповідає: миру, добра, любові!!! А журі плескає в долоні від задоволення і захоплення. Або є форс-мажорні ситуації коли конкурсантка може переплутати Австралію з Австрією чи Папу Римського з Далай-ламою тощо і такі моменти підтверджують комічність дійства.

Природно виникають запитання: чи є конкурси краси певним возвеличенням жінки і жіночої краси чи навпаки вони принижують жінку і показують її як певний товар? Чи зміфологізований образ пустоголової “блондинки”, яка тільки і думає, як звабити багатого чолоівка заради грошей приниження жінки чи образ життя, котрий пропагується масовою культурою? На мою думку в цьому плані конкурси краси дійсно є дискримінаційними, бо навіть на початку наведеному визначенню про конкурс краси і згадкою про перший такий конкурс ми читаємо: “....де виключно чоловіче журі “оглядало” їх за зачиненими дверима”, чи не нагадує це фільми про те як в арабських країнах купували жінок для гарему? На мою думку – це пряма паралель. Конкурси краси принижують жіночу гідність, перетворюючи її на товар, обездушений предмет, ляльку. І звичайно ми не можемо відкинути факту, що дійсно є дівчата, які виграли конкурс краси і які наприклад вийшли заміж за багатих чоловіків і живуть в матеріальному достатку, але ми, по-перше, не знаємо чи вони дійсно щасливі, чи виходили вони по любові, а якщо вони це робили не по коханню до чоловіка, а виключно з його матеріального статку, то чого б це не розглядати як певний різновид легальної

проституції, по-друге, навіть тих хто досягнув багатства таким шляхом, лише одиниці. Певно тому не треба робити з конкурсів краси певної панацеї і певної життєвої програми для молодих дівчат. Тим більше дуже прикро читати або чути про випадки, коли конкурсантки заради перемоги можуть свідомо нашкодити своїм конкурентам у різноманітний спосіб, або, коли вони разом фотографуючись; обнімаються і посміхаються, а відходячи одне від одної починають проклинати одна одну. Це засвідчує негативну сторону конкурсів краси.

Наостанок мушу відзначити, що це моя суб'єктивна думка і звичайно конкурси краси мають право на існування і вони мають певні позитивні моменти: багато коштів з організації конкурсів краси йдуть на благодійництво, також що багато переможниць в конкурсах краси стають послами миру при ООН; молоді дівчата займаючись модельним бізнесом і конкурсами краси в певній мірі можуть рятуватися від згубних впливів вулиці тощо.

У висновку хочу зазначити що, на мою думку, конкурси краси мають більше негативного в своїй суті ніж позитивного, але не думаю, що треба різко виступати проти їхньої заборони тощо. Потрібно зробити їх більше змістовними, більш комплексно оцінювати конкурсанток, їхню внутрішню красу, хоча це питання напевно також дуже дискусійне, бо внутрішня краса є певною мірою камерною, інтимною сферою кожної людини і тому виставляти її на загальний показ недоречно і неможливо. Все ж таки потрібно певним чином враховувати і цей аспект. Важливо, зменшити пафос і лицемірність у конкурсах, зробити їх демократичнішими щодо вимог до учасниць, гуманнішими і менш образливими щодо виставляння живих людей як товар. Але чи можливо таке втілити у життя? Чи це просто "боротьба з вітряком"?

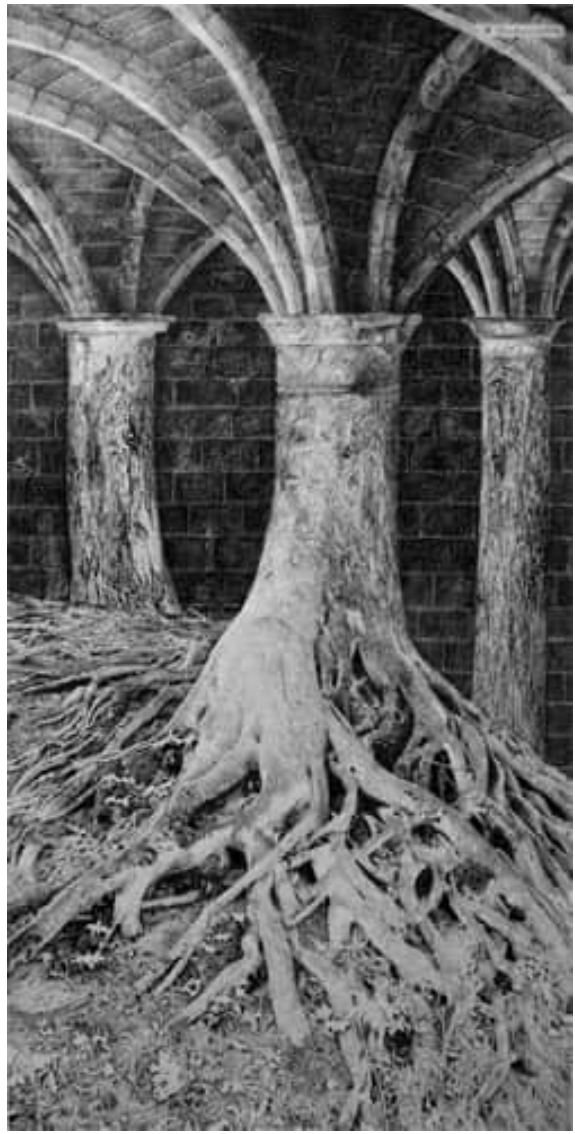

ДЕКОРАЦІЇ

Ковальчук Юлія

Знову осінь… Каштани вкрились хрусткими рудуватими листочками, які через декілька днів почнуть обпадати. Але це тільки каштани! Інші дерева лише почнуть матеріалізувати думку жовтіння. Парадоксально?! Так, це знову осінь!!!

Знову осінь… Здається, я потроху божеволію… Ні, це зовсім не боляче, лише моментами, нестерпно. Нестерпно від того, що божеволію лише я.

Освітлені нічними ліхтарями вулиці, такого рідного міста, готуються знову відчути гарячі сліди художника, що знову малюватиме на світовому полотні… Знову… Мабуть, саме через те і божеволію, що знову…

Ні, це не "знову" пустого трамвая чи "знову" тих самих слів! Це те "знову", що зустрічається у коридорі із "згодом", лише слід завжди пам'ятати, що лише у тому коридорі, який завжди є порожнім…

Так-от, я божеволію. І це не вперше. Це навіть не в останнє! Це весь час! Так, божевілля увесь той час! Увесь той час, що існує лише завдяки представнику людського роду. Та навіть не потрібно на цьому зосереджуватись, адже яка різниця в кількості та якості, якщо б не було ідей цієї кількості та якості?! Отже, я божеволію. З самого початку… Та я й не пригадую вже, коли почався цей початок…

Знаю лише, що це ще один день одного великого дня. Ще один день мікроскопічних слайдів. Ні, не так. Мікроскопічні слайди мініатюрного епізоду. Того самого епізоду одного великого дня, тільки епізод цей колись був "ще одним днем"…

Інколи, зустрічаються епізодчики мертвих потрібностей власного епізоду. І саме тому, мабуть, "інколи"... А кругом шляхи, переплетіння павутини штучності, яка і є началом епізодчиків та епізодів. Це пояснює хоча б не існування...

Але почну, мабуть, таки з того, що видається менш божевільним...

Шість материків, чотири океани та безкрає, таємниче небо із своїми світилами. Так, саме це є світом, точніше його тілом, що постійно змінюється та заставляє захоплюватися. Але якщо є тіло, то з боку християнства має бути і душа. І тут слід згадати про людей. Саме вони, із своїми великими серцями, кольоровими почуттями, переживаннями, таємницями, сюрпризами, постійними турботами, мріями та надіями і є його душею. Душею, що вміє співчувати, любити, мучитися та боротися.

Зовсім недивним є те, що людина у світовому значенні посідає таке важливе місце, адже вона завжди залишалася, залишається і залишиться головним об'єктом дослідження всіх відкриттів та наукових робіт. Так, тут можна заперечити, але слід, спочатку, зрозуміти, що все береться в масштабах зовсім інших, ніж раніше. Так-от, мова йде про те, що якщо не досліджують безпосередньо її, як живу істоту, то обов'язково зосереджується увага на її житті та на всьому тому, що до неї відноситься. Звичайно, це все досить зрозуміло, адже лише вона є завжди різною та непередбачуваною, однак цікавим є інше, а саме те, що ці дослідження здійснює теж людина, отже виходить, що людина протягом всього свого життя досліджує людину, тобто себе. В свою чергу, це говорить про те, що ми не знаємо самі себе, але найдивнішим є те, що ми хочемо пізнати себе, досліджуючи когось

іншого, намагаємося з'ясувати, чи в того іншого є душа і якщо є – прагнемо зазирнути в неї. Але цікаво, чи нікому не спадало на думку, що вони не в ту душу заглядають? Та повернімося до попередніх речень, адже важко не погодитися з тим, що попри всі існуючі відкриття, досліджувати є ще багато чого! Скільки прекрасного створено людськими руками, помислами та мріями і скільки ними ще буде створено! Людиною захоплюєшся не лише, коли вона підкоряє природні вершини, вершини свого розуму та навіть шоу-бізнесу, (правда, це вже є не прихованими декораціями), але й тоді, коли її серце палахкотить любов'ю, а очі мерехтять, мов зорі. Саме люди вносять в цей світ колір, регулюючи в ньому контрастність цього кольору і надаючи світові відтінок життя, розмальовують його своїми почуттями. Так, саме завдяки людині він знає, що таке любов, радість, сльози, сміх, кохання, щастя, щирість, милосердя, відданість, вірність та покаяння! Щохвилини хтось рятує чиєсь життя, допомагає комусь та підтримує когось і це прекрасно! Щосекунди хтось промовляє слово "дякую", "будь ласка", "люблю", "цілую", "кохаю" та "вибач" і так приємно усвідомлювати, що ці слова записані не лише у підручнику з етики, але й ними хтось користується – вони звучать! Інколи, їдеш у наповненому людьми трамваї і здається, що коли на наступний день тебе у ньому не буде – ніхто і не помітить, та в цю хвилину, при цій думці, до тебе хтось щиро усміхнеться і уступить місце! До кінця дня ти вже не пам'ятаєш про вільне місце, але усмішка... Та усмішка супроводжує тебе ще й на наступний день! В такі моменти виникає думка, що життя прекрасне, але коли це саме життя змінює свій курс, вона швидко змінюється. Кожна людина зустрічає на своєму життєвому шляху перешкоди, просто реагує на них по-різному. Хтось з ними бореться, хтось пливе за течією, а хтось, і до них відноситься

більшість, просто робить винними і шукає недоліки в інших. Проблема ж полягає в тому, що замислиться треба над собою і хоча б один єдиний раз згадати про свою душу, якщо вона, звичайно, є...

Кожна людина знає, що існує дві протилежні сили – добро та зло, які безпосередньо пов'язані з людьми, просто з часом, однієї із цих сил стає більше. В одній особистості перемагає божественне, а в іншій - тваринне, хоча це, напевно звучить надзвичайно парадоксально, адже хіба може бути тварина особистістю? Так, ми всі привикли чітко розрізняти людину з твариною і нам навіть здається, що ми маємо ряд відмінностей, але тут мова йде про людину, яка не лише ототожнюється із твариною, а безпосередньо нею і є! Адже як назвати ту істоту, що безжально відбирає від своєї матері останній кусок хліба, з насолодою встромляє ніж в тіло незнайомої людини, рішуче душить свою живу дитину, боячись сорому. Хоча, напевно ви праві, адже тварина такого дійсно не зробить, бо вона до такої жорстокості не дійде, - на таке здатна лише істота, яку потворність з'їла з середини. І найбільш болючим є те, що колись в тієї істоти була душа, така, як і у вас, просто вона ніколи не заглядала у неї...

Люди дуже часто звинувачують у своїх проблемах інших людей, світ у якому живуть, і не боячись взяти гріх на душу, - докоряють Богові у тому, що він послав їх жити в цей страшний світ, проте вони забувають, що є невід'ємною частиною цього світу, а точніше – його душею. А яблуко ж починає гнити з середини! Змінити його можна, тільки змінивши себе! Якщо вони не заглядають у свої душі, то якою може бути душа світу? Невже вони не розуміють, що коли він потворний, жорстокий, то вони ще потворніші та жорстокіші?! А нам з вами слід пам'ятати про те, що цими людьми є – ми!...

Мабуть, на перший погляд може виникнути думка, що у цьому головною є проблема душі, яка і доводить до божевілля, та це далеко не так. Коли б прочитати це все п'ятирічній дитині, то єдине, що вона б тут зрозуміла, то це було б слово "людина", яке повторюється найбільше, і як не дивно, вона була б права. Саме тому, мабуть, існує вислів "Устами дитини говорить істина". Ну, а дорослому доводиться читати між рядків. Та тільки слід усвідомити, що без рядків не було б і тих "між рядків"…

Так-от, при словосполученні "світова душа", я теж, чомусь, згадала про людину, а потім відпустила це, бо воно здалось мені надто недоторканним… Згодом, я зупинилась на іншому, як мені здалось, простішому словосполученні – "людська душа" і знову це все відпустила, відчувши на мить складність слова "людина". (Адже, весь ланцюжок веде до слова «людина», а як можна розламати цей ланцюжок, не замітивши ключика?) А після відчуття цієї складності знову почала божеволіти. Добре, що у нашому словнику є такі слова, як "можливо", "згодом", "пізніше", адже, хоча б в їхній нечіткості можна опустити декорації.

Річ у тому, що як тільки я почала роздумувати над словом "людина", я почала зауважувати присутність декорацій, та заглибившись дальше, я почала їх відчувати. Так, це було нестерпно, та зрозумівши, що я їх відчувала завжди – почала божеволіти. Ні, це не аналогія "Метафізичних розмислів" Декарта, - це просто шлях мого божевілля, в якому є місце і "Метафізичних розмислів" Декарта.

Раніше, мене просто не задовольняло словникове визначення людини, розуміючи те, що я далеко виходжу за межі роду (Знову ж таки, за межі того роду, про який йдеться у словнику. Той словник так хоче все пояснити, створюючи найбільшу та

найнепомітнішу павутинку декорацій.), оскільки не задовольняюсь ним. Звичайно, шукати людину, як Діоген, я не наважилась і не наважилась саме через те, що й тут попрацювала павутинка декорацій, через загальноприйняту думку, упередження, установки, комплекси та ін.. (В такі моменти, я дуже шкодую, що вони не є останніми у моєму житті, адже людина звільняється від всього цього, вище переліченого, лише тоді, коли знає, що живе останні дні. І як не парадоксально, саме тоді вона дійсно живе!)Так, я боялася того, що мене інші вважатимуть божевільною, але хіба це було не так? Я боялася правди, яку довгий час не визнавала сама. Та в той же час, та правда вирівалася назовні і голосно кричала! А втім, зараз це не важливо, хоча... Саме цей стан допоміг отямитись. Нехай хоч на мить, а все ж...

Людину я почала шукати в собі. Мабуть, якщо чесно, не таким і важливим було слово "людина" у моєму пошуку, як те, ким є я. Відкидались будь-які теорії Фрейда, Юнга та ін.. Для мене не було важливим знайти термін, поняття, навіть ціле визначення себе! Було важливим саме те, що було мною. Ні, не те, що було нею, ними, та навіть нами! А саме те, що було мною! Та після, мабуть, декількох днів пошуку, мене вже почали дратувати деякі речі, вчинки, слова. Здавалась, нічого особливого не відбувається – все як завжди, звичайність чи буденність. Хоча, ні! Це все ж щось середнє між буденністю та звичайністю. І зараз це «щось» почало дратувати! Дратував навіть запах зубної пасти, яка до цього мені подобалась... Після кількох тижнів, в мене виникала нудота від усього і я закривалась далеко від соціуму. Навіть телефонний дзвінок почав душити. Так, вже не дратувало, а нудило та душило! Після кількох місяців нудити

стало навіть у повній самотності! Дуже дивним було те, що нудило мене і у моїх снах! Все душило, тиснуло, руйнувало, ламало та навіть катувало. Але найгірше стало тоді, коли нудити почало від звучання своїх слів, від своїх рухів, зображення, але найбільше – від думок! Все здавалося штучністю, кліше, плагіатом, ксероксом з-під якого виходять клони! Та найважче те, що тим клоном була і я! Страшно? Божевілля? А я ж про що!

Моє божевілля почалося з того моменту, коли на запитання "Як?" була лише одна відповідь "Ніяк"; на запитання "Коли?" була лише одна відповідь "Ніколи"; на запитання "Хто?" була лише одна відповідь "Ніхто" і в ці самі моменти звучання цих відповідей, ВІДПОВІДЕЙ НЕ БУЛО! Ось так відбулося відділення декорацій, що точно не були мною, а тим більше моєю душею, але повністю містили слово "людина". Декораціями було майже все: одяг, тексти, цифри, будівлі, труби, лопата, тканини, морозиво, стрічки, слово "дякую", автомобілі, телевізор, яблука, моє взуття і як це не жорстоко, навіть мій маленький папуга кольору неба! Та навіть зорі, небо, сонце, – це теж були декорації, лише їх не творила людина! Так, було страшно зривати всю цю шкарлупу, покриту науковим шоколадом з псевдогорішками! Та зупинитися вже не могла... Ні, справа зовсім не у бажанні дізнатися, що далі чи в декораціях! Все надто глибше – все в тому, що є "мною", а без нього не було б "що далі?"... Всюди ховались штучні коди бажань, думок та навіть мрій, що самі по собі, теж були декораціями! Та й саме слово "декорація" є декорацією! Але найважче було тоді, коли "людина" теж стала декорацією і декорацією вона зробила себе сама!

Важливі аналітичні схеми, політичні баталії, релігійний ланцюг, психологічні аналізи, математичні операції настільки

зробили її поясненою, використаною, замінною, закодованою, що вона стала декорацією...

Хотілось роздерти всі декорації, оголити себе із середини, відкинувши все, що не є мною... І ще більше нестерпно робилось від того, що божеволію лише я... Божеволію від усвідомлення... Від усвідомлення всього цього... Не можна усвідомити, що майже все є декораціями і не збожеволіти!

Божеволію і зараз...

Обґрунтувати словами себе – зараз не можу... Зараз я лише відділяю те, що є не мною – декораціями... І ОДНОЧАСНО, Я БОЮСЯ ТОГО, ЩО ЗГОДОМ ЗМОЖУ ОБГРУНТУВАТИ СЛОВАМИ СЕБЕ, АДЖЕ ТОДІ ЦЕ ОЗНАЧАТИМЕ, ЩО МЕНЕ НЕ МАЄ! Я теж декорація...

Так-от, я божеволію. І це не вперше. Це навіть не в останнє! Це весь час! Так, божевілля увесь той час! Увесь той час, що існує лише завдяки представнику людського роду. Та навіть не потрібно на цьому зосереджуватись, адже яка різниця в кількості та якості, якщо б не було ідей цієї кількості та якості?! Отже, я божеволію. З самого початку... Та я й не пригадую вже, коли почався цей початок...

Знаю лише, що це ще один день одного великого дня. Ще один день мікроскопічних слайдів. Ні, не так. Мікроскопічні слайди мініатюрного епізоду. Того самого епізоду одного великого дня, тільки епізод цей колись був "ще одним днем"...

Знову осінь...

ФЕНОМЕН СМЕРТІ ЯК ВЕРТАННЯ У ДАВНІХ УКРАЇНЦІВ

Ковчак Володимир

Народні звичаї, обряди, традиції є віджитками минулого світо-**бачення**, світо**розуміння**, світо**(по)яснення**, світо**(с)приймання**, світо**відчування** (давня Людина, власне, *відчувала* світ на відміну від Людини сучасної; уміла *чути* його, розкидуючи сітку сенсорничних відчуттів на його об'єктність, в чому й полягала, ймовірно, антропоморфізованість) і, зрештою, – світо**гляду** як такого – як загальної, узагальненої здатності до влювлювання (все)світових порухів, (все)світових станів, (все)світового (на)строю, що є атрибутивністю його живого (все)буття.

Народний звичай постає як буденна рудиментарність небуденного; як спроба до осягнення неосягненного; як мотив охоплення неохоплюваного.

На основі рудиментності народного звичаю як витлумачуючого ключа чи як елемента втраченої ментальної мозаїки давнини можна здійснити спробу до реконструкції ментального струму давньої епохи щодо поглядів давньої Людини на все(світ), щодо поглядів давньої Людини на (все)світ.

Кожна система народних звичаїв є вмістилищем цінної інформації про ментальний генетичний код, притаманний певній нації. Вивчення народних звичаїв як феномену у географічній чи темпоральній площині є важливим і необхідним, оскільки дає ключ до розуміння *Нового* як у власних ментальних напрацюваннях, так і у напрацюваннях ментальності інших культурних пластів.

До уваги моєї філософської розвідки братимуться народні звичаєві символи давніх українців із позиції спроби їхньої

філософської інтерпретації. Географічна площина дослідження обумовлюється межами давньо-етнічної України в хронологічних межах до періоду Київської Русі та частково – як рудиментний залишок - початкового періоду Київської Русі. Автор також не виключає збігу конотативності тлумачуваного символу давнього українця з символами інших етосів, що може стати темою вже іншого дослідження – історичного, філологічного, філософського, культурологічного.

Давня Людина мислила світ докорінно двоїсто, антитетично, подвійно, що і вилило себе в дуалізмі основоположних принципів первісних доконцептуальних і концептуальних релігій, зокрема - у ранніх філософських (етичних, гносеологічних, аксіологічних) спробах. Така антитетичність у мисленні світу була притаманною їй більше, аніж Людині сучасній, що звикла дошуковуватись єдиного першопринципу, першооснови, чіткої однобічної ідеологічної лінії. (Антитетичність у мисленні світу, властиво, є була і буде атрибутом мислення Людини у всі епохи: речі та ідеї Платона, матерія та форма у Аристотеля, душа та тіло у Августина, мислення та протяжність у Декарта, антиномії у Канта.)

Давня Людина вхоплювала до власного ментального поля речі, що мали тісний зв'язок із її побутом, життям - звичаєвістю. Тож, власне, першою мисленнєвою проблематикою була, ймовірно, проблематика онтологічна і – навіть – метафізична, що перебувала в зародку і не зуміла вирости до концептуального вчення. Абстракційність у розмислюванні була присутня, однак у мисленнєвих спробах давня Людина була ближчою до речей і не надто піддавалась абстракції – абстрагувалась настільки, наскільки це було необхідно і можливо, не забивалась в абстрактні дебрі, а

якщо й іноді забивалась – все одно згодом поверталась ближче до речей.

Найперше, що вхоплювалось до ментальної площини була її власна домівка, оселя, подвір'я.

Саме подвір'я було чітко відналаштованим космосом. Гарантією герметичності налаштувань такого космосу була замкнена сама на собі огорожа, що захищала від впливів Хаосу. Будь-які руйнації в огорожі швидко залагоджувались – це вважалось добрим тоном господарства; неполагоджена огорожа була символом негаразду у сім'ї, а відтак – руйнації цілісності створеного космосу.

Ще одним відналаштованим космосом на подвір'ї була оселя, стіни якої також передбачали герметичну замкнутість, відстороненість від Хаосу. Порушення такої замкненості було очевидністю глибокого занепаду.

Зв'язною ланкою, що легально і правильно з'єднувала космос оселі з космосом подвір'я, були **двері**, основною функцією яких було **закрив**ання та **відкрив**ання, **роз**'єднання та **з**'єднання загальнішого космосу щодо внутрішнього - двері були і виходом з вужчого космосу до ширшого (й навпаки), і захистом від Хаосу, якщо той-таки прорветься на подвір'я.

Двері у світоспогляданні давньої Людини, у її ментальному полі поставали як портал приходу та відходу; як портал появи гаразду чи негаразду, гостя чи ворога.

Давня Людина, котра виходила з домівки за двері, наражалась на небезпеку більше не повернутись назад, бути поглинутою стихією, звіром, люттю, небезпекою: Людину, що вийшла, вирвалась за двері, міг поглинутим вир, вона могла померти і більше не (по)вернутися до оселі. Мерця також в останню

дорого виносили через двері (винесення мерця через вікно чи через розібрану стелю (стіну) вікно вважалось неприпустимим і так виносили тіла лише тих, що були за свого життя нечистими – тих, котрих підозрювали у відьомстві, ворожбі та в іншій нечисті).

І навпаки – Людина, що вважалась з'їдена звіром могла вернутись до оселі, принісши радісну звістку своєї цілісності. На вертання Людини очікували – очікували, сподівались, що кожен із сім'ї, вийшовши за двері, обов'язково у них і повернеться.

Отже - двері, окрім їхньої практичної, господарської функції були символом вертання Людини: вертанням **у** життя тут, чи вертанням **із** життя. Життя поставало як *вертанням* до тут-світу внаслідок якоїсь затребуваності, місії, обов'язку. Смерть – процес *повернення* душі із тут-світу до свого природного стану віднаходження самого себе у всесвіті.

Місцем спочину і відходу померлих був вирій (**ир**ій, **ір**ій).

При детальнішій філософській редукції, ототожнивши **ирій** (вирій, ірій, ірей, ірий) з топосом і хроносом не-тут-буття, не-по-сю-сторонності, вичленивши кореневий складник поняття, отримуємо **ир**(ір)як не-означено-там, але як так-названо-там.

Таким чином виявляємо в давньої Людини означуваність **не-тут**, але номінальну уреальненість **там**: існують дві сфери буття – тут і там – що є взаємовиключні, взаємонезводимі один до одного, взаємонетотожні (якщо не тут, то там; не А, то В; А ≠ В). Іншими словами **ір** постає загальним принципом буття або тут-і-зараз, або там-і-завжди.

Давня Людина таким чином вдається до прокладання межі трансценденції. Ир як назване невизначуване є не лише вмістилищем неповернутих, а й вмістилищем всього, що не є тут. Так, приміром, сонце, що світить і є зараз на небі, в споглядданні

давньої Людини є тут – сонце ж, котре зайшло за обрій, своєрідно помирає, зникає, знищується тут в тут-бутті, здобуваючи буття у ирію як там-бутті. Кожного ранку сонце виходить, народжується, воскресає, появляється, повертається у своє тут-буття і кожного вечора сонце втрачає власні позиції і виходить з тум-буття до иру як там-буття.

Погляд на смерть з такої позиції тут і там буттів заслуговує на детальніший огляд. В мисленні давньої Людини є лише буття. Буття можливе або як буття там, а якщо не тут – то там. Але у будь-якому разі – Буття. Буття є. Все є буттям. Буття є все. Всебуття.

Мислення давньої Людини не торкається меж Всебуття і навіть не робить спробу до такого неможливого доторку – мислення своєрідно зависає у площині Всебуття, навіть й гадки не маючи і не уявляючи про якісь його межі; питання про межі Всебуття в такому мисленні взагалі не виникає. Більше того – ймовірність неможливої межі є далеко поза полем її ментальної діяльності, а отже – немає.

(Автор зумисно не оперує терміном «небуття»,який не міг бути промисленим давньою Людиною, автор не оперує висловом «небуття - нема», який є чужим, привнесеним штучно і нелегально. Автор також зумисно витворює термін «всебуття», розширюючи онтичну площину для буття: **всебуття** включає в собі все буття, навіть і те софістично-химерне буття такого виведення як «Буття – є. Небуття – немає. Якщо *небуття – немає*, то воно є, оскільки ми про нього мовимо. Отож, і небуття - є». – Далі – вже самостійно продовжує автор, - «оскільки буття – є, і небуття, про яке йшлося вище, – є, то є **всебуття**.»)

Давню Людину постійно оточували зміни – навколо неї щось постійно то зникало (зникання, пов'язані з астрономічними

явищами; смерть; втрата цінності), то знову було поруч (астрономічні явища, народження, раптова знахідка).

Давня Людина розуміла, що втрачене *тут* не може бути втраченим остаточно, а має все ж таки *бути* – на зразок втраченої цінності: її немає *тут*, вона зникла, але вона насправді *є* поза моєю буттєвістю; суть полягала, очевидно, в тім, що втрачена цінність знайшла інше буття, є не тут, де є той, хто втратив її. Так само ж розумілись природні явища – вночі сонця немає на небі, але те, що його вночі немає на небі, не означає, що його немає взагалі. Факт буття сонця в час глибокої ночі був незаперечним – воно є, але є не тут.

Давні відчували таке буття, але воно було незрозумілим для них, незрозумілість – лякала, бентежила уми, турбувала, адже принцип регулярної циклічної зміни буття-тут на буття-там був нез'ясованим, загадковим, містичним, що сприяло психологізації довкілля; створювалися культи з жертвоприношенням як запорукою повторюваності природних явищ.

В подібному руслі міркувань відчувалась і смерть людини.

Людина, що мала *тут-буття*, під дією якогось чинника переходила, змінювала *буття-тут* на *буття-там* – адже ніщо не могло абсолютно вийти з-поза меж всебуття. Смерть відчувалась давніми як перехід трансценденції, перехід межі.

Далі - регулярна повторюванісь астрономічних (природних явищ)була очевидною, хоч і виникала занепокоєння, щодо такої регулярності циклу – ану цикл перерветься, або зіб'ється: і що тоді? Давні не відповідали на питання «і що тоді?», воно перебувало в постійному підвішеному стані; відповіді просто не існувало, відповідь не шукали.

Втрата і знахідка цінності також були експліковані на площину очевидності регулярної повторюваності природних явищ – те, що сьогодні втратив, можу знайти, або – не знайти; або – знайти, але менше, відносно того, що втратив; або – знайти і відносно більше втраченого. Втрата і знахідка перебула у своєрідному взаємозалежному стані як нечітко відрегульований цикл, як цикл, що збився з регулярності, як цикл психологізованого, а відтак – і антропоморфного.

Регулярна взаємозміна тут-буття і там-буття для природних явищ і цінностей була очевидною в силу їхньої сутності. Виникає складність у розумінні сучасною Людиною поглядів Давньої Людини на саму себе: давні розуміли себе якісно іншими відносно природних закономірностей та речей; давні відчували різницю між людиною і річчю (астрономічним законом), знаходячи у собі ще *Щось*. Для Давньої Людини не існувало проблематики поставленого питання чому саме так – вона відчувала власну нетотожність до уречевленого світу і все, не намагалась щось пояснити докладно.

Це і становить велику проблему для людини сучасної, яка намагається **зрозуміти**, що **відчувала** Людина давня.

В спробах філософської інтерпретації віднаходим, що річ чи явище у відчуваннях Людини було тотожне самій собі – виникала певна еталонність речі самій собі, причетність її – цієї речі - до себе: “ось я тримаю у руках камінь і це камінь”. Але – “ось поруч мене людина, але чи Людина це?”. Далі – Людина не могла прирівняти себе до речі, внаслідок існування в собі ще *Чогось*, що унеможливлювало таке прирівнювання. Неноміноване *Щось* робило Людину не причетною саму до себе, не підвласною саму собі; якщо й тіло могло бути підвласним саме собі, то *Щось* підвласним не було. Більше того, давня Людина в ментальному полі не бачила, *кому*

підвласне *Щось*, відтак – 1) *той, кому* належало *Щось* міг перебувати за межею трансценденції, в там-бутті; 2) *Щось* нікому *не належало*, було вільним і самодостатнім, але –знову ж - тільки у там-бутті; і – 3 *Щось* могло належати й самій Людині, але та – була слабкою і немічною, то ж не могла бути власником своєї *Щоськойсті*, швидко губила *її* (виняток могли становити мудреці-жерці, метафізичні герої), і *вона* чи то була під владою там-буттєвого, чи то була підвладна сама собі, але – знову ж таки – у там-бутті.

Отже, Людина була наділена *Щоськійстю*, що не була властива для уречевленого світу: *Щось* перебувало *не-тут*, в той час, коли Людина була *тут,* але важливо – **відчуття** *Щоськойсті* було *тут*; виявлялась дуальність природи самої Людини. В той час, коли *щось як перебуваюче не-тут* не могло бути присутнє в речі – річ була або вся тут, або вся там, *щось* речі було в самій речі *тут*, *щось* речі було *тотожне самій речі*.

Природа *щоськойсті* для давнього не потребувала детального з'ясування – було достатньо лише його відчування; тим більше - природа його буде ще проблематичнішою для сучасного.

В ході висвітлення даної розвідки важливо не плутати людське *Щось* Давньої Людини і *щось* уречевленого світу, що мало би бути позбавлене природи такої людської *Щоськойсті*. Людське *Щось* і *щось* речей були принципово неназиваними у ментальному полі давніх. Ненезивана тутвідчуваність *щоськойсті*– дрімотність ***душі***, яка сягає витоками із там-буття. *Щось* людське – це тут-сніння там-**душі**. Речове *щось* – відповідно – тут-сніння дрімотного тут-**дух**а.

Отже, людина володіє тим *щось*, що згодом, після пробудження, відбудеться *душею*. Річ – тим *щось*, що після свого

пробудження відбудеться *духом*. Ареал буття *душі* – ирій, там-буття, ареал існування ж *духа* – цілий всесвіт, всебуття.

Втрата речі ознаменувала як втрату самої речі, так і втратою отого *щось самої речі*, яку давні не виділяли, ототожнювали із самою річчю.

Буття речі тут було повним буттям тут, річ поза собою нічого не містила ні тут, на там.

Буття Людини тут означало буття її тут як такої і водночас буття її там як буття її *щоськойсті* (одна із можливих інтерпретацій *Щоськойсті* – неназвано-незнайдена душа: *Щось* після віднайдення і самозрозуміння самого себе після смерті пробуджується, знаходить себе як душа). При смерті Людини відбувається розрив зв'язку тут сну душі із душею, душа опиняється вільною у там-бутті, відірваною від по-сю-стороннього, де залишається її тіло як уречевлене, як річ без будь-якого стосунку і зв'язку з душею.

***Щось* Людини є дрімотою її душі.**

Смерть Людини є пробудженням душі від дрімотного сну *Щоськойсті*.

Щось Людини зникає після пробудження душі.

Давня Людина не знаходила у собі існування душі при житті, в житті тут – вона віднаходила в собі тут лише якесь відчуття, котре і було названо мною в цій статті Щоськійстю. Душа сприймалась виключно через потойбічність – Людина після смерті в тут-бутті "ставала" душею там; в тут-бутті душа у неї не відчувалась, але тут відчувалось її сніння там.

Душа залишається в там-бутті, тілу властиві характеристики речі, тобто – тілу властиве щось речі, який є із самою річчю. Тіло померлої людини уречевлюється. Згодом воно переходить, знищуючись як річ, в там-буття; далі як річ може знову переходити

з там-буття в тут-буття. Але душа перебуває лише в там-бутті (в ирію), з'єднання її з тілом є неможливе.

Душа перебуває в ирію, в тому місці, куди зникає все від Людини в тут-бутті. Душа спілкується з тими душами, які опинилися в ирію разом із нею. Душа у ирію має доступ до тих цінних речей, що втратились в тут-бутті. За уявлюваннями давньої Людини душа перебуває в своєрідному антисвіті, в якому начебто все навпаки, однак ступінь такої антитетичності залишається досить умовною. Так, коли сонце заходить і тут починає надходити ніч, в ирію народжується новий день і сонце сходить.

Сонце – найважливіший об'єкт ментальних міркувань - й інші об'єкти природних явищ, що регулярно покидають тут-буття і подаються до вирію, а також втрачені цінності, безпосередньо даються у відчуттях душі. Душа може спілкуватися з Сонцем, коли воно опиняється в ирію.

Сонце, покинувши ирій і зійшовши на землі передає повідомлення душі із ирію в тут-світ. Внаслідок такої передачі інформації відбувається усвідомлення тяглості, ґенези поколінь – Людина, сприймаючи таку інформацію, усвідомлює за своїми плечами всі попередні покоління, що дали їй життя, забезпечуючи зв'язок із початком Хроносу і Топосу.

Душа також в ирію може заспати і тут прокинутись пташкою, комахою (мухою, бджолою), подувом вітру, візійним маревом, голосовим ефектом – таким чином реалізовується її щоськість тут без тіла, яке після акту смерті уречевилося.

Душа перебуває в ирію – в потойбіччі, в оточенні багатьох її померлих предків, в оточенні багатьох невіднайдених цілим Людством цінностей (цінності як матеріальні, так і нематеріальні; найважливіші цінності і тоді, і досі сприймаються як недосяжні, а

отже – позамежові. І тільки там – можна вдосталь насолодитись справжньою Дружбою, Любов'ю, Щастям). Душі там добре. І звісно, що їй не кортить назад до досконалого буття, та й жоден мертвий – як відали давні – ще не ожив. Отже, душа віднайшла себе, віднайшла благо.

Людині властиво сприймати лише тут-буття, а душі відкрите всебуття, вона є повсюдно. Людина лише міркує, здогадується, відчуває потусторонні душі, а душі споглядають як себе, так і людей, що живуть у тут-бутті.

Душі розумніші, всевідаючі. Люди ж безсилі, слабкі і часто потрапляють в неприємності і не знають, як далі бути.

Душі споглядають, переживають, вболівають за свій рід у там-бутті. І часто душа – якщо це справді важливо і невідкладно - вдається до допомоги тим, що в там-бутті опинилися в скруті. Така допомога можлива через спілкування душі з тими речами-об'єктами, що згодом знову відійдуть поза межу. Насамперед це було Сонце – душа передавала важливу інформацію своєму тут-роду через небесне світило, в цій інформації була програма правильних дій. Сонце виступало як носій, передавач родової Істини. Було важливо лише правильно його відчувати. Сонце часто й ототожнювалося з самою Істиною, ставало божеством, створювався культ, відбувалось покоління. Цікавим є той факт, що інформаційна функція Сонця як транслятора інформації вилила себе і в християнських традиціях українців. Так, узвар, що традиційно подавався до Різдвяного столу як друга важлива і неодмінна після куті страва, ознаменує собою "сонячну рідину": Сонце ціле літо настоює плоди своїм теплом, опісля чого ці плоди знову висушуються на Сонці аж допоки не висохнуть. Відтак, сушня (висушені плоди) стає своєрідним акумулятором енергії сонця.

Вартим уваги є також і той факт, що висушені плоди своїм виглядом чимось за аналогією нагадувала зменшене муміфіковане тіло померлого – як на мене, це також сприяло витворенню такого погляду щодо санкритичності святкової страви.

В цім і знаходило себе *вертання* душі: душа *повертала* власні інтелектуальні порухи ще живим, щоби ті були порятовані і не припустилися помилок, що можуть погубити їхнє спасіння. Вертання було також схоплене завдяки здатності душі засипати і «вертатись» тут чи то на пташку, чи то на комаху, чи то на подув вітру *як уречевлене Щось*.

Власне, на відміну від вертання Людини до оселі крізь двері, – *вертання* душі з ирію в тут-буття було комунікацією душі із живим там-родом.

Вертання було й домінуючим фактором що осмислення межі трансценденції – можна бути тут, потім – вернутись там. Бути і тут, і там одночасно було неможливо – зміна буттів тут-там була можлива тільки через перехід – через вертання.

Отже, вище мною були викладені спроби коротко показати сприймання, відчування, осягнення Давньою Людиною життя і смерті як кінця такого життя. Зокрема було показано спробу висвітлити смерть і життя як своєрідне “вертання”: вертання Людини із недосконалого тут-буття до гармонійного там-буття і миттєвого комунікативного вертання душі із там-буття до недосконалого буття-тут.

Звісно, в силу того, що дана проблематика подається у формі статті, автор не став вдаватися в детальніші оглядини (чи – до детальнішої філософської реконструкції) філософувальних спроб давніх українців – окремі подробиці можуть стати темою вже інших статей або й ґрунтовнішого дослідження.

ВІРШІ

Амеліна Світлана

Нарцис

Люди подібні на квіти – шість міліардів нарцисів...
У.Зибура

На лоні природи, у шурхоті трав
Сповилось дитя. Голубими очима
Уздрів у струмочку себе й покохав
І ніс цей тягар все життя за плечима.

Барвистість дерев, ніжний шурхіт троянд,
Яскраві зірки на нічнім небосхилі,
Усі, які мали й не мали талант
Перед вродою хлопця скорились безсилі.

Із місяця в місяць, із року у рік
Самотній схилявсь над водою,
Очей відірвати від неї не міг –
Втамовував спрагу красою.

Усе би на світі цей хлопець віддав,
Щоб знати – дар чи прокляття
Та безмежна краса, яку Бог йому дав,
Що в душі запалила кохання багаття.

Як вигнанець ходив він і вічно шукав,
Та знаходив лиш муку гнітющу.
Врешті-решт бездиханний на землю упав,
Кинув тіло в палаючу пущу.

Не плакав ніхто, не було навіть суму,
Природа забула про своє дитя.
І лиш синій потічок, поринувши в думу
Заридав й попросив вороття.

«Чому смутком наповнені синії води?» -
Вись блакитна в потічка спитала.
«Бо дивився у очі йому й насолоди
Мені власна краса завдавала».

Лист до осені

Сонце втомлено палахкотить над дахом…
Навіщо знов, проклята, ти прийшла?
Нікчемним маревом, стареньким птахом,
Неконтрольована, мов човен без весла.

Ти поплелася вулицями міста
І хворим кашлем запалила небо…
Де знайду більш небажаного гістя?
Коли потраплю ще в таку халепу?

Коли ти йдеш, усе навкруг вмирає
І хоч красиво, та усе ж це смерть:
Згорить фантазія в пожежі гаю,
Народить хаос вітер-круговерть…

Незатишним холодним сірим ранком
Троянду-рану в серце принесеш.
Вона так гарно розцвіте на ганку –
Заплаче кров'ю…я люблю її. Але ж…

Брехали мені квіти і не раз.
Набридло слухать про чиєсь кохання
І під твоїм зів'ялим листям саме час
Ховати згаслих почуттів страждання…

Прозорим павутинням полетять
За вітром мертві сни моєї віри…
Зберу докупи їх мільйонну рать,
На струни кину: «Ах, заграйте, ліри!»

Заграйте про пору цю, «чарівницю»
І похоронним маршем їй промовте:
Хай заховає вічність на полицю!
Не золоте у неї листя, - жовте!»

Evolution
Ненавиджу це слово наукове:
Що нам чекать від тебе, еволюція?
Повернення старого чи щось нове?
Пишний фавор, а може, екзекуція?

Не буде вже людини в тому світі –
Залишиться подоба як абсурд!

Тюрма розляжеться в залізнім квіті,
Неначе в павутині каракурт...

А як поглянеш в очі тій «людині»,
Осліпнеш від уламків скла:
Нічого більш нема в них. У судині
Та сама кров. От тільки без тепла.

Знайти захочу серце в їхнім тілі...
Де серце у пластмасових ляльок?
Зникають в інкубаторах надії,
Змертвілі від порожності думок...

Усмішка впаде шрамом на обличчя –
Навіть латини мова більш жива,
Ніж ця пародія на радість вбивча.
О,ні! Немає почуття! Нема!

Нема емоцій! Металеві жести
Холодним мороком байдужих рук
Не в змозі до свідомості донести
Нестерпної безвихідності звук...

Невже таке майбутнє ми чекали?
Нікчемні ксерокопії життя?
Нехай зааплодують театрів зали,
Бо еволюції немає вороття!

Soli Deo

Собор, намальований кольором істини,
Стояв серед купи душевних руїн...
Пробігли хмаринки еквілібристами,
Роздерши хрестами сірість колін...

Я раптом відчула, як вітер кинджалами
Став боляче пестити моє ім'я.
Навколішки встали і криком мовчали ми,
В молитві зрослося руками гілля...

І, наче митець, взявши перстами пензлика,
Почав оживляти байдужі холости
Стражданням каліки, веселістю песика,
Органними звуками, гладдю води...

Була і раніше брехлива ілюзія –
Дешеве, фальшиве, огидне Ніхто...
Над містом нависла барвиста дифузія,
Мов справжній шедевр.
А автор хто?!
***
Я подарую вихідні поезії,
А будні – окуповані вже прозою:
У мріях береги Венеції
Смертельною для мене стали дозою.

Лиш трішки барв – і ліки вже готові,
А клаптик почуттів – і вже наркотик.
Прожитий день проллє краплинки крові
В куточку неба. Той нестерпний дотик...

І недоцільний, і такий водночас
Потрібний серцю, щоб забились в такт
І думка, й слово, і тенета ночі,
І дивна зрілість в молодих літах.

Здається, молодість, здається, юнь і воля
Зігріють серце келихом вина,
Та слово – птах – тяжка у нього доля:
Летить у небо... небо – лиш стіна...
***
«Тих слів одвічна пустота
Звучить луною...
І серця місія проста:
Чекає болю.
Дивлюсь на захід і на схід,
І так до скону,
Бо це – життя, у нього світ
Такого ж тону.
Хоч про польоту висоти
Так довго мрієм,
Але лиш криком самоти
У небі ми є...» -
Так думалось чомусь мені,
Так було легше,
І потекли словами дні
Так, ніби вперше...

І сонця полум'яний гнів
Поволі гинув,
Неначе небу хтось встромив
Ножа у спину...

A livre ouvert[4]
Скінчився дня скажений шал,
На замкнуті ворота раю
Ніч одягла прозору шаль,
А сну нема. В руках тримаю

Сплетіння слова і думок.
Чорніють букви на папері.
Несамовитий їх танок
Відкрив Середньовіччя двері...

Епоха війн та інквізицій,
Монети дзвін цінніш життя.
Чаклун, негідник – де різниця?
Мотузка всім була суддя.

Безсмертні стіни Нотр-Даму...
А там, вгорі, одна з химер –
Потворний дзвонар, наче храму
Жива частина, дирижер.

Нещасний від людського глуму,
Але не злодій він, не вбивця:
Вмирає від туги і суму
Красиве серце в тіла клітці.

А десь, в одній із темних келій
Душа, чорніша за сутану,
Малює світу паралелі,
Цураючись святого сану.

Ніхто не зна: монах потрапив
У темних пристрастей полон.
Ніхто не зна: монаха звабив
Дівочий сміх, нахабний тон,

[4] фр. по розкритій книзі

Циганська кров і дух свободи,
Блискучий ореол очей
І сподівання насолоди
В самотній темряві ночей.

Та не для нього цвіли маки
Багряні маки спраглих уст.
Двозначні фрази, жести, знаки –
Гріховний світ людських спокус...

І так буває: сонце зблисне –
смарагд промінням аж горить,
а небо хмарою нависне –
він потьмянішає за мить...

свіча ридала. Й на папері
сльозу лишила воскову...
скінчилась книга. Зникли двері.
Світанок ніс зорю нову...

Вірш про неї

У наші дні вона, немов картина:
Джоконди усмішка, відксерена стократ.
Не вірилось: це посмішка людини,
А може – механічний автомат?

Журнальність її днів смердить парфумом
І серце сховане за мережками вій,
Усіяне бульварним шумом
Високе небо трафаретних мрій.

Іскристий погляд, куплений недавно –
Це зброя, що підкорює серця.
Так швидко, несподівано, нежданно,
Ганебно поржавіє зброя ця,

Бо остогидла і шаблонна фраза,
І плагіатність пристрастей з кіно...
Вона згубила в ніч холодні стрази,
Помадним фальшем губ пила вино...

Картина. А повернеш іншим боком,
Розчаруванням захлинешся знов:

Краса дана – дияволом чи Богом,
А глянеш ближче – де душа, любов?!

Перевернеш – а там… так біло-біло.
Що ж… «непорочна, чиста» - не смішіть!
З одної сторони – красиве тіло,
А з іншої – так пустка аж тріщить.

Її кохайте! Бо вона – ікона,
Нового віку плоскодушна суть.
І хоч пуста всередині Мадонна,
Такий шедевр в Лувр понесуть…
***
Мінорно-клавішні серцеві муки
Міцні порвали пута далини…
Невже брехня – напівпомерлі звуки,
Поранені смертельно без вини?

Здавалось, що лечу легкою піснею
Насправді ж падала я кам'яним віршем.
І на ослінчику у прірви міцно сплю
Там затишно. Там небо. Там дощем

Свинцевих куль у серце пада строфи.
Слова-вагони поїздять в рядок.
Рядок-тунель. Миттєві катастрофи –
Й катрени словобрухту творить рок…

Напевно, біль, що так роз'ятрив душу –
Лишень маленька скалка від хреста,
Малесенька ні якість. Я ж не рушу
Не можу й кроку рушить,хоч мета,

Хоч сила волі як не як. Не можу –
Зітхає словом, з уст злітає знов.
Та витягає страх з іржавих ножен
Думками заяложену любов.

Вона на гостра, лезом не блискуча,
Проста так як усе на цій землі…
На небосхилі ворогами туча,
Примарним вітряком кишить в імлі…»

Так мислила. Враз скрипка заридала –
Закатував її смичковий штик...
Лякав усіх у тиховакуумності залу
Надірваний роялю крик...
***
Кохання – це невпинна боротьба,
Отруйні пута ніжності й ігнору,
Де на обличчі – радість і журба
Переплелися, не узявши гору.

Її кохання – калинова кров,
Розлита на снігах чужого серця...
Текли невпинно на міцний засов
Безвартісні гарячі скельця

Гірких сльозинок... стоптана до краю,
Душа зітхає у сторічну мить.
І білим прапором, на згарищі, «Кохаю»
Розхристане на вітрі майорить...

Гаврилів Галя

Зі сну у сон

І кожен ранок
Не прокидаючись виходиш у реальність
Кричиш
Надіючись почути відклик
Або хоча б чиєсь серцебиття
Здається коло замкнуте
І звідси вже скоріш тікать пора
Та щось не відпускає
Тягне у якісь глибини
Буденного життя
Засмоктує
І ось
А ти в вині по вуха
Ну що?
Повторюєш свої стрибки?
У нове Нікуди ?
В новЕ болото ?
Руйнуєш всі старі зв'язки
Викидуєш засмічені думки
І ніби вже й не так погано
І ніби почуваєшся живим
І ніби посмішка
І ніби все інакшим стало
А ти заглянь під покривало!
Там така ж сама сонна гниль
І так все більше поринаючи в страждання
Від всіх повторюваних по 100 раз прозрінь
Ти вкотре попадаєш в коло Сансари
Зі сну у сон
Від подиху до вдиху
Ти намагаєшся почути відклик
Або хоча б чиєсь серцебиття.

Коли вже не можеш дихати
Ти не думаєш
Чи вмерти чи вижити
Коли зорові нерви вже не проводять імпульси
Ти не думаєш

Чи бачити чи осліпнути
Коли мозок повільно затьмарюється
Ти не думаєш
Чи правда це чи тобі примарюється
Коли дух відпускаєш
Ти не думаєш
Чи це було життя чи просто ілюзія
Чи було щастя?
Чи були страждання?
Коли серце борсається
У безнадії від недостатку кисню в крові
Не думаєш
Чи покохати ти встиг
Чи зненавидіти
Коли вже нічого не чути
Не думаєш
Чи хороші чи злі люди
В такий момент все затихає
Заспокоюється
Зупиняється
Інстинкт самозбереження –
Ось що лишається...

Відчужена
Відчужена
Від всього що приносить щастя
Втікаю від найважливіших у житті речей
Набралась болю
І сиджу нещасна
Царівна Несміянна в самоті
Але знаходжу в цьому щось прекрасне
Бо я не хочу змін
Мені комфортно
Дуже зручно
Проводити свій час зі мною
І виглядати місяця в вікні
Спостерігати зорі на балконі
В думках лиш дим
І все тече м'яким
Потоком
Ніжно гладить
По сивій вже від болю голові
Ще мить пройшла

Ще ніч
Ще рік
А я от так
Все далі убиваю дні
Що ріжуть злий орнамент на мені.

Студентський культурологічний часопис
Гілея: філософія постмодерної доби.
Випуск 5
Видається з 2003 року

Адреса:
Редколегія збірника наукових праць
Кафедра теорії та історії культури
Львівського національного університету імені Івана Франка,
вул. Університетська, 1, Львів, 79000, Україна.
Тел. + 38 0322 39 42 10
Електронна пошта: kafedra_kultury@mail.ru
Підп. до друку Формат 60х90/16. Папір друк. Гарнітура Georgia.
Друк на різогр. Умовн. друк арк. 17,5. Обл.-вид. арк. _____.
Тираж 30 прим.
Львівський національний університет
імені Івана Франка.
вул. Університетська, 1,
Львів, 79000, Україна.